

شروفه‌کرن و چاره‌سه‌ریا شاشیین خالبه‌ندی و رینقیسی د زمانی راگه‌هاندنیدا (روژناما نه‌فرو وه‌ک نمونه)

سلیمان هشیار محمد و د. سلیمان اسماعیل رجب

پشکا زمانی کوردی، کولیژا زمانان، زانکویا دهوک، ههریما کوردستانی – عیراق

((میژوویا وهرگرتنا فه‌کولینی: 19 گولان، 2020، میژوویا رهمانه‌نیدا به‌لافکرینی: 24 تیرمه‌ه، 2020))

پوخته

نه‌بوونا رینقیسه‌کا نیگرتی، ل نافه‌را ته‌فایا ته‌خ و چینین کومه‌نگه‌ه، نه‌فرو ئاریشه‌کا مه‌زن بۆ رینقیسا مه‌یا کوردی په‌یدا کره‌یه، ب تایبه‌ت د بواری فیرکرنیدا، کو نه‌ف ئاریشه زورتر د فورمی نفیسین و ته‌کنیکین نفیسینیدا ب ئاشکرای به‌رچافدکه‌فیت. نه‌بوونا نافه‌نده‌کا ب هیزا زمانی، بۆ سه‌ره‌په‌رشتیکرنا نه‌فی چهندی، ریکخوشکه‌ر بوویه، کو ههر لایه‌نه‌ک ل دویف زانینا خویا که‌سوک، شیوی رینقیسی ب گوهوریت و ل دویف هه‌زا خو بکار به‌ینیت، یان زمانی راگه‌هاندنیدا پرانیا جاران گرنگی ب زمان و یاسایین زمانی ناده‌ن و ئارمانج ژ فی چهندیژی نه‌وه، کو مه‌به‌ستا سه‌ره‌کیا وان، گه‌هاندنا په‌یامیه‌ بۆ خوانده‌فانی، ب شیوه‌کی ساده و بله‌ز، له‌ورای لایه‌نی زمانی ده‌یته‌ فه‌راموشکر، ههرچه‌نده‌ زمانی راگه‌هاندنیدا، ئالافه‌کی ب هیزه‌ بۆ پارازتن و پینشخستنا زمانی، چونکی ب ئاسانترین ریک، ههمی لایه‌نه‌کی جفاکی دشین سود و مفایین ژ په‌یف و زاراقین نوی وهرگرن، ب مه‌رجه‌کی نه‌ف زمانه‌یی دویر بیت ژ شاشیین ریزمانی و رینقیسی؛ له‌ورا پیدفیه‌ ب شیوه‌کی زانستی و هویر، نه‌ف زمانه‌ به‌یته‌ شروفه‌کرن و نمونین په‌سه‌ند و ستانده‌رد به‌ینه‌ دیارکر و بپنه‌ پالپشت بۆ به‌ره‌ف پینشیرنا نه‌فی زمانی، نه‌ف فه‌کولینه‌ژی هه‌وله‌کا زانستییه‌ بۆ ده‌ستینشانکرنا بنه‌مایین دروست و زانستی بۆ رینقیسه‌کا دروست ژ لایینی رینقیس و ته‌کنیکیه‌.

کلین فه‌کولینی: زمانی راگه‌هاندنیدا، رینقیس، خالبه‌ندی، شایین رینقیسی و شاشیین خالبه‌ندی

پیشه‌کی

ناقونیشانی فه‌کولینی: نه‌ف فه‌کولینه‌ ل ژیر ناقونیشانی (شروفه‌کرن و چاره‌سه‌ریا شاشیین خالبه‌ندی و رینقیسی د زمانی راگه‌هاندنیدا "روژناما نه‌فرو وه‌ک نمونه") هاتیه‌ دارینتن.

سنور و ریبازا فه‌کولینی: که‌سه‌سته‌ و شروفه‌کرن و دیارکرنا سنورر فه‌کولینی، لایه‌نی نفیسکیی زمانی هاتیه‌ هه‌لیژارتن، کو بۆ فی مه‌رمی روژناما نه‌فرو هاتیه‌ ده‌ستینشانکر ب شروفه‌کرنه‌کا وه‌سفی – شروفه‌کاری بۆ لایه‌نی زمانین فه‌کولینی.

ئارمانجا فه‌کولینی: زمانی راگه‌هاندنیدا کارتیکرنه‌کا راسته‌وخو یا ل سه‌ر کومه‌نگه‌ه

رینقیسا دروست و خالبه‌ندی، دو یه‌کین سه‌ره‌کینه‌ بۆ پاراستن و پاریزگاریکرنا ژ په‌یاما دروست بۆ گه‌هاندنیدا ب لایه‌نی به‌رامبه‌ر. له‌ورا د زمانی نفیسینیدا پیدفیه‌ ههمی لایه‌ک ب باشی نه‌فی ئه‌رکی جیه‌جی بکه‌ن، به‌لی بیگومان جیه‌جیکرنا بنه‌مایین رینقیسا دروست د زمانی راگه‌هاندنیدا کاره‌کی ب زهمه‌ته، چونکی د زمانی راگه‌هاندنیدا گه‌هاندنا ب له‌زا په‌یامی بۆ خوینهری یا گرنه‌که‌ نه‌ک نفیسینا دروسته‌ر. ههر د چارچوئی نه‌فی بنه‌ماید، نه‌ف فه‌کولینه‌ ب فی ره‌نگی خاری هاتیه‌ دابه‌شکر و دارینتن.

2008: 21). دیسان ((زمان گهاندنی پهیامه یان زارمکی یان نوسراو))، (علی، 2005: 21).

واته زمان ب ریکا دهنگان دهیته دروستکرن و دبیته چالاکیهک د ناقبره ناخفتنکهری و وهرگریدا ژ بو گه هاندنا پهیامهکی ب مهرما نالوگورکرنا هزروبیران د ناقبره مروقاندال سهر بابهتهکی دیارگری. زمانی مروقان یی تاییهته و دهیته بکارهینان ژ بو دهربرینا هست و سوزان نانکو زمان پروسیسهکه ل ژیر کونترول مروقی دایه و چهوانیا بکارهینانا شیوازی وی ژ کهسهکی بو کهسهکی دی دهیته گوهارتن. نهرکی زمانی د ناقبروکا خودا ناراستهکرنا نامهیهکیه ژ کهسهکی بو کهسهکی دی و نهف نامه یه هملگرا پهیامهکیه، کو نهف پهیاما دروستکرنا هزرا کهسهکیه ژ بو بدهستقههینانا بهرسقهکی، واته زمان ریکا لیکگوهارتنا هزرایه ژ بو پترب ریقهبرن و ب هیزکرنا پهیوهندیان ژبانی و دروستکرنا پهیوهندیان، دهمی نهم بهحسی زمانی دکمین مهبهستا مه هردوو لایهنین زمانیه چ ب شیوی ناخفتن یان شیوی نفیساندن، کو د قی فکولینیدا، دی کار ل سهر لایهنی زمانی نفیسی کهین.

بیگومان نهگهر نهم تهماشه بکهین، یاسایین هانتوچونی هانتیهدانان بو هاریکاریکرنا شوفیران، داکو بزائن دی چاوا ب ریکوپیکی د ناق جادهیاندا هانتوچونی کهن، ل گهل هندی، نهمان پایهندی هندهی دکهت، نابیت نهمان یاسایان بهزینن، چونکی پیگیری نهکرن ب وان یاسایان دی کارنی هانتوچونی توشی ناستهنگان کهت و بی سهروبهریهکا تهمام دی کههفته د رهوشا هانتوچونیدا، لهورا زمانی نفیسکیژی، پیذقی ب هندهک رینمایانه، کو دقیت ههمی پیقه پابهند بن داکو مه نفیسینهکا ریکوپیک و ریکخستی بو زمانی نفیسی ههبت، نه وهک نهمان قی گاقی د زمانی راگه هاندنی و همتا یی خواندنی ژیدا همر نیک ل دویف تیگه هشتنا خو، دویر ژ پیگیریکرن ب بابهتی رینمایین رینقیسی سهردهریی دکهت، لهورا نهف مزاره دی ههولکه بیت بو نهمان رینقیسی و خالبهندی د روژناما نهمان هاندنی هاندنی بکارهینان، بو دستنیشانکرنا هندهک شاشین وی و چاوانییا دروست بکارهینانا وان .

ههی، نهگهر نهف زمانه ب باشی نههفته بکارهینان، دی کارتیکنهکا نهرینی ژلایی زمانیه ل سهر کومهلگههی ههبت، لهوما پیذقیه زمانی راگه هاندنی ب باشی بهیته شروفهکرن و بهرف ناراستهیهکی دروست بهیته پالدان بو هندی داکو ژ لایی زمانیه رهنگه هاندنهکا نهرینی ل سهر کومهلگههی ههبت.

گریمانه و پرسپارین فکولینی: گریمانه و پرسپارین سهرکی د قی فکولینیدا نهمان، نهری د زمانی راگه هاندنیدا گلهک شاشین ریزمانی و رینقیسی ههته؟ نهری رینمایین رینقیسی و رینمایین خالبهندی د روژناما نهمان ب دروستی دهیته پهیرهوکرن؟ نهری زمانی راگه هاندنی کاریگری کریه سهر زمانی کوردی؟

پشکین فکولینی: سهرماری پیسهکی و نهمان، فکولین دوو تهمورین سهرکی بخوفدگریت: تهموری نیکی هاتیه تهرخانکرن، بو لایهنی تیوری و دیارکرنا زمانی راگه هاندنی، تیگه ه و پیناسین زمانی راگه هاندنی، تاییهتمندیین زمانی راگه هاندنی. تهموری دوی، کو لایهنی پراکتیکی فکولینی بخوفدگریت، پیکهاتیه ژ خالبهندی و رینقیسی، گرنکیا خالبهندی، هیمایین خالبهندی، شاشین خالبهندی د روژناما نهمان، دیسان گرنکیا رینقیسی و شاشین رینقیسی د روژناما نهمان.

1- پشکا نیکی: لایهنی تیوری

1-1- دهرازینک:

زمان باشترین ریک و ب هیزترین ریکا پهیوهندکر نییه کهواته (زمان ب تنی کهرستهیهک نینه بو هنارتن و لیکتیگه هشتنا پهیامهکی د ناقبره مروقاند، بهلکو زمان کهرستهیهکه بو زانین و ناساندنا همر تشتهکیه ل همر جه و دهمهکی)، (خورشید، 2011: 17). زمان دیاردهیهکا جفاکیه ژ بو گه هاندن و مهرم و پهیاما خو د ناق تاکه کهساندا دهیته بکارهینان، نانکو زمان نامیرهکه یان کهنالهکه ژ بو گوهارتنا هزروبیران د ناقبره مروقاند زمان ب ریکا رهمزو هیمایان دهیته ههگوهاستن، ب قی شیوهی کو ((زمان کومهلکه ههنگیکه کهههر نهتومیهک مهبهستی خوی پی دهگهینیت))، (خوشحالی،

2-1- زاراقی زمانی راگه‌هاندنی:

رادیو و تله‌فزیون، ئامرازین ئه‌لکترونیین دی) هه‌روه‌سا ئه‌ف زانیارییه د ماوه‌یه‌کی کورتدا و ب له‌زاتیه‌کا گه‌له‌ک ب ریکا ئه‌فان که‌نالان دگه‌هه‌نه جه‌ماوه‌ری، (ئیب‌راهیم، 2018: 33 - 34).

3-1- تیگه‌ه و پیناسه‌یین راگه‌هاندنی:

راگه‌هاندن واته به‌لا‌فکر و ئاراسته‌کرن و گه‌هاندنا پینانین و، زانیارییان ژ جه‌ه‌کی بۆ جه‌ه‌کی دی ب مه‌رما ئاگه‌هدارکرنا و مه‌رگران ژوان روویدان و چالاکیین روژانه ده‌ینه روویدان، ئانکو راگه‌هاندن پرمه‌که ل نا‌قبه‌را تاکه‌سه‌یین جفاکی دشیت پینانینا ب ره‌نگه‌کی بله‌ز بگه‌هینیته ئه‌وان هه‌روه‌سا به‌لا‌فکرنا بابه‌تین جو‌راو جو‌ر مینا بابه‌تین ره‌وشه‌نبیری جفاکی و سیاسی، ... هتد چ نا‌فخویی بن یانژی جیهانی بن.

ب ئه‌فی شیوه‌ی ئه‌م دشینین بیژین، کو ((راگه‌هاندن بریتیه له‌به‌لا‌وکردنه‌وه‌ی بیروباوه‌ری هه‌وال له‌ناو خه‌لکدا له‌ریگه‌ی چه‌ند که‌نالیکه‌وه له‌پیناوی لی حالی بوونی و ته‌نانه‌ت پینسه‌ت و راکیشانی لایه‌نگیری، راگه‌هاندن بریتیه له‌و چالاکی و په‌یوه‌ندیکردنه‌ی که ده‌بیته هوی گه‌هاندنی هه‌وال و زانیاری دروست له‌باره‌ی بابته و کیشه‌کان)، (عه‌زیز، 2006: 45). که‌واته راگه‌هاندن گه‌هاندنا نوچه‌یین دروست و پینانینین راستگو راستین بنه‌جه‌ه ب خه‌لکیرا یان ده‌ربریه‌کا بابته‌یه ژ جه‌ماوه‌ری راگه‌هاندن فه‌گو هاستنا هزرانه ژ فریکه‌ری بۆ و مه‌رگری مه‌رم ژ رازیکرنا و مه‌رگریه ب وان ئارمانجین فریکه‌ری ل ده‌سپیکه‌ی ده‌سنتیشانکرین، (ناصری، 2006: 12).

واته راگه‌هاندن پروسیسه‌کا خو گه‌هاندنا بابته‌یه ئارمانجا و ئ زیده‌کرنا جه‌ماوه‌ریه ب پینانینین راست و ریکخستی د نا‌قبه‌را و اندا، ئانکو کومه‌کا که‌ره‌ستایه بۆ په‌یوه‌ندیکرنا جه‌ماوه‌ری ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ یان نه‌راسته‌وخۆ وه‌کی (ئیزگه‌ه، تله‌فزیون، روژنامه‌گه‌ری... هتد) زیده‌کرنا مروقان ب ده‌نگ و باسین دروست و پینانینین ساخه‌م و راستین چه‌سپاندی، کو هاریکاریا وان بکه‌ت بۆ چیکرنا راو بوچوونه‌کا دروست ل روویدانه‌کی ژ

ئه‌گه‌ر سه‌رنجی به‌هینه سه‌ر زاراقی (زمانی راگه‌هاندن) ئ دی بۆ مه‌ دیاربیت، کو ژ دوو زاراقان پیکه‌تیه‌یه ئه‌وژی (زمان + راگه‌هاندن) زاراقی ئیکه‌ی (زمان)، د زمانه‌ی (کوردی، عه‌ره‌بی، ئینگلیزی) دا ب زاراقین (زمان، الغه‌، Language) بکار ده‌ین، (ئیب‌راهیم، 2018: 21). ژ هه‌ژیه‌یه بیژین هه‌ر وه‌کی به‌ری نوکه مه‌ نامازه پیکه‌ری، کو زمان گرینگترین و ب هیزترین ریکا په‌یوه‌ندیکردنه‌یه د نا‌قبه‌را مروقاندا. د راگه‌هاندنیدا زمان بۆ هه‌مان په‌یام بکار ده‌یت، به‌لی ب تنی ئه‌وی په‌یامی ئه‌وا ب ریکا زمانی ده‌ینه ده‌ربرین، ب شیوه‌یی گشتی د راگه‌هاندنیدا بکار ده‌یت.

زاراقی دووی ئه‌وژی (راگه‌هاندن) ده‌رباره‌ی ئه‌فی زاراقی د زمانه‌ی کوردیدا ژ لایه‌ی زمانفانیقه ژ دوو به‌شان پیک ده‌یت ئه‌وژی په‌یفا (را) و چاوگی (گه‌هاندن)، کو ب واتایا (گه‌هاندنا بیر و بوچوونان) ده‌یت، پیکه‌ه ب واتایا پیراگه‌هاندنا زانیارییان یان هه‌والان دگه‌هینیت. ب شیوه‌یه‌کی گشتی ژ لایه‌ی زمانفانیقه وه‌کو زاراقه‌کی جیهانی ب واتایا (پیراگه‌هاندنا ،زانیارییان) دگه‌هینیت، ئه‌ف چه‌نده‌ژی زیده‌تر ژ زمانه‌ی عه‌ره‌بی هاتیه‌یه و مه‌رگرتن، کو ژ په‌یفا (اعلام) هاتیه‌یه، د زمانه‌ی ئینگلیزیدا ب زاراقی (Media) ده‌ینه نا‌فکر و د بنه‌رتدا ژ په‌یفا (Median) هاتیه‌یه و مه‌رگرتن، ب واتایا پینا‌ف (الوسیط) یان نا‌قبه‌ند ده‌یت، کو مه‌به‌ستا نا‌قه‌راست یان نا‌قبه‌ند دگه‌هینیت د نا‌قبه‌را دوو تستان یان دوو لایه‌ناندا دبیت.

چه‌مکی راگه‌هاندنی دوو پروسا بۆ مه‌ دیاردکه‌ت، کو هه‌ر دوو ته‌مامکه‌رین ئیکن، ژ لایه‌ی زاراقیه‌یه شیوه‌یه‌که ژ شیوه‌یین پروسا په‌یوه‌ندیکرنی یان ب ئیکه‌هه‌شتتی (Communication) ژ لایه‌کی دیقه پروسا گه‌هشتن ب زانیارییان (Information)، و گه‌هاندنا ئه‌وان زانیارییان بۆ جه‌ماوه‌ری، ئه‌ف زانیارییه ب تنی ب ریکا راگه‌هاندنی یان که‌ره‌سته‌یان یان ئامرازین راگه‌هاندنی (Mass-Media) ده‌ینه بکار هینان، ئه‌فه‌ژی کومه‌له ئامیر و ئامرازن، وه‌ک: (روژنامه و گو‌فار،

روويدانا يان ناريشه‌کي ژ ناريشه‌يان، کو ئەف بېروبوچوونه دهربرينه‌کا بابته‌تی ددهت، (السلامة، 2007: 74-75).

راگه‌هاندن ئەو نامرازئ په‌يوه‌نديکرن و گه‌هاندنييه، کو رادبیت ب به‌لافکرنا هه‌می وان بابته و روويدان و ناريشين جوراوجور و دهست خستنه‌سهر هه‌می دياردين د نائف چقاکیدايه وه‌کی خو ژ بو بينهران فه‌دگو هيزيت بيی دهستکاریکرن و دبیته پره‌ک د نائفه‌را تاکه‌سه‌ين چقاکیدا و روژانه کومه‌کا دهنگ و باسان فه‌دگو هيزيت ژ بو وه‌رگران.

راگه‌هاندن ئەوه کو هنده‌ک دهنگ و باسين دروست بدهنه خه‌لکی، داکو هاريکاریا وان بکته دا بوچوونه‌کا راست و دروست ل دور روويدانه‌کي ژ روويدانان يان ناريشه‌کي ژ ناريشان دروستبکته، کو ئەف بوچوونه دهربرينه‌کا بابته‌یه ژ ميشکي جه‌ماوه‌ری هه‌روه‌سا ناراسته و حه‌زين وان ژي، ئانکو راگه‌هاندن هنده‌ک پيزانينين دروست و راست ددهنه خه‌لکی، داکو بوچوونه‌کا راست ل دهف وان ل سه‌ر ناريشه‌کي ژ ناريشان يان پرسه‌کا گشتي په‌يدابيت))، (الدیمی، 2004: 18).

راگه‌هاندن خودان ئه‌رکه‌کي گرنه‌گه، روله‌کي مه‌زن دگيريت د نائف چقاکیدا ژ بو فه‌گوه‌ازتتا بويه‌ران ب شيوه‌يه‌کي راست و دروست، لي ئەگه‌ر ئەف ده‌نگوباسه دروست نه‌ين سه‌رگيزيه‌کي د هزرا بينه‌ريدا دروستدکته. پيدفيه راگه‌هاندن ره‌وشتين روژنامه‌فاني ب پاريزيت و ب بيته پره‌کا راست و دروست د نائفه‌را خه‌لکیدا داکو بشيت هه‌می چقاکی بخوفه‌گرئیده‌ت، داکو بي جوداهي ب سه‌رکه‌فتيانه بچيته د دلئ تاکه‌سه‌ين چقاکیدا.

ب شيوه‌يه‌کي گشتي ئەم دشينين تيگه‌هي راگه‌هاندني د ئەفان خالاندا کورت بکين:-

- راگه‌هاندن فه‌گوه‌ازتتا هه‌وال و، زانياربيانه ب شيوه‌يه‌کي بابته‌يانه.

- راگه‌هاندن زانسته‌که هه‌ولا دروستکرنا کاریگه‌ريي ل بېروبوچوونين که‌سي به‌رانبه‌ر ددهت و راي گشتي دگوه‌وريت.

- راگه‌هاندن پيدانا زانياربين راست و دروست و بېر و بوچوونين جياواز، ب ريکا شيوازين جودا جودا وه‌ک: (روژنامه، راديو و ته‌له‌فزيون، ريکين دي بين راگه‌هاندن) ئ داکو هاريکاریا وان بکته بو دروستکرنا بوچوونه‌کا دروست دهرباره‌ی ئیک ژ روويدانان يان ناريشه‌يه‌ک ژ ناريشان، يان به‌لافکرنا راستيان يان هنده‌ک جاران ب ريکه‌کا دي وه‌ک: (سینه‌ما، وان، کور، پيشانگه‌ه، ناهه‌نگ) ان، نه‌جام ددهت.

- زانايئ ئەلماني ئوتوگروت (Outo Grouth) ديژريت: ((راگه‌ياندن بریتيه له دهربرينيکی بابته‌يانه بو عه‌قل و روح و حه‌ز و ناراسته‌کانی جه‌ماوه‌ر، له هه‌مان کاتدا وه‌ک پرۆسه‌ی بلاوکردنه‌وه‌ی پيشکه‌ش کردنی زانياری راست و دروست، به‌سه‌ره‌اتي راست و روون، هه‌والی راسته‌قینه، بابته‌ی ورد، رووداوی ديارکراو، بېر و بوچوونی په‌سه‌ند، بو جه‌ماوه‌ر. له‌گه‌ل ناوه‌ينانی سه‌رچاوه‌کانيان له پيناو خه‌مه‌تکردنی به‌زه‌وه‌ندی گشتيدا))، (نيبراهيم، 2018: 38).

- ((راگه‌ياندن بریتيه له چالاکیيه‌کی کومه‌لايه‌تی و ئه‌رکی گه‌ياندن و گواستنه‌وه‌ی هه‌وال و ده‌نگوباسو زانياری تاقیکردنه‌وه‌ی نيوان مروقه‌کاندا ده‌گرته‌ خو، له هه‌موو قوناغه جياکانی پيشکه‌وتن و گورانکاریيه کومه‌لايه‌تييه‌کاندا رۆلی سه‌ره‌کی خوی ده‌بينی))، (نيبراهيم، 2018: 39).

1-4- تيگه‌ه و پيناسه‌يين زمانئ راگه‌هاندني:

زمانئ راگه‌هاندني ئەو زمانه‌يه ئەوي د راگه‌هاندني‌دا بکار ده‌يت ئەفجا چ (روژنامه، راديو، ته‌له‌فزيون... هتد) بيت، ب شيوه‌يه‌کي گشتي دقيت زمانئ راگه‌هاندني زمانه‌کي ئاسان بيت ب ئەوي شيوه‌ی پتريا ته‌خ و چينين چقاکی تيگه‌هه‌ن. زمانئ راگه‌هاندني فه‌گوه‌ازتتا زانياربيايه ژ بو هه‌می خه‌لکی بي جياوازي ژ بو تيگه‌هشتنا وان ژ هه‌می ئاستان و دویره ژ هه‌می دهربرينين گران و ب کيمتيرين دم ده‌يته ناراسته‌کرن، هه‌ولده‌ت زورترين بينه‌ر ب ريکا زمانه‌کي ساده و جوان خه‌ملاندی ل دور خو کومبکته. ئەو زمانه‌ی کو ته‌فيا خه‌لکی تيگه‌هه‌ن و پیکولي دکته زمانه‌کي رون و ره‌وان بيت، چونکي خه‌لک روژانه گوه‌داري بو دکته.

وه‌کو خویان به وەرگر و دوور له هەر به‌کاره‌ینانکی گران و وشه و ده‌سته‌واژه‌کانی ده‌یه‌ویتی به‌خیرترین شیوه و که‌مترین دهربرین به‌رام‌بهر به ناوهروکی په‌یامه‌که‌ی بگه‌یینیت راگه‌یاندن زاراو‌هی گران و سه‌خت و قورسه‌کان ده‌گورئ به زاراو‌یه‌که که بگونجیت له‌گه‌ل باری کرداری ژیانی ئاسایی خه‌لکدا))، (ئهبو به‌کر، 2002، 41).

- ((زمانی راگه‌یاندن زمانیکه له‌کتیبه‌کانی خویندنگاکان ده‌خویندریت و له‌نوسینی بابته‌ی زانستی و ئایینی و ئه‌ده‌بی و روژنامه‌کاندا به‌کارده‌هینریت و له‌هه‌والی رادیو و ته‌له‌فزیونه‌کاندا که‌لکی لئ و مرده‌گیریت له‌قوتابخانه و زانکو په‌یمانگاکاندا خویندکارانی پئ فیرده‌کریت ئه‌م جوهره زمانه هه‌مان ئه‌و زمانه‌یه که زماناسه‌کان پئی ده‌لین زمانی پئوانه‌ی ستاندر))، (مه‌سعودی، 2002: 70).

- ((زمانی راگه‌یاندن بریتیه له‌ناستی روژنامه‌هوانی زمان و به‌ناستی کرداریش ناو‌ده‌بریت به‌و پئیه‌ی روژنامه‌هوانی پئیه‌یه‌کی ته‌واو کومه‌لایه‌تییه په‌یوه‌ندیه‌کی به‌تین و به‌ژیان و چالاکی مروقه‌وه گریدراوه ئه‌و زمانه‌ش له‌و پئناوه‌دا په‌یره‌وی لیده‌کریت زمانیکه له‌ژیانی کرداری کومه‌له‌وه هه‌لینجراوه هه‌رئو ژیانه‌یه که روژانه رسته‌ی به‌سود به‌کێلگه‌ی روژنامه‌هوانی ده‌به‌خشیت))، (عه‌لی، 2005: 18). ((له‌پئناو تیگه‌یشتنی زیاترله په‌یام ده‌بی په‌یامه‌که ره‌وان و ساده‌بیت به‌رێک و پێکی دابریژریت بۆ یه‌ ئاوازه‌کانی راگه‌یاندن جهماره‌ی ساده و ره‌وانترین ناستی زمانی به‌کارده‌هینریت له‌پئناو نواندن جهماره‌که‌ی و مسوگه‌ر کردنی تیگه‌یشتنی زیاتری په‌یام له‌لایهن جهماره‌))، (سه‌پان، 2008: 40).

که‌واته ژ ئه‌نجامی ئه‌قان پئناسه‌یان بۆ مه‌ دیار دبیت، کو زمانی راگه‌یاندن زمانه‌کی پئوانه‌یه‌یه، کو هه‌می ئه‌ندامین جفاکی ب هه‌می دیالیکتین جودا جودا تیگه‌هن هه‌می دیالیکتان پێکفه‌ گریدده‌ت ب گرنگیدان ب گه‌هاندنا، زانیارییان ب کورترین رسته و په‌ره‌گراف، کو فه‌گوه‌زاتن و دهربرین و تیگه‌هشتنا وئ یا ب سانا‌هی بیت.

زمانی راگه‌یاندن ده‌قیته‌ی و هه‌سا بیت، کو هه‌می خه‌لک ب سانا‌هی تیگه‌هن. ده‌سته‌واژه و

د پتیریا وه‌لاتاندا زمانی راگه‌یاندن زمانی ره‌سمیه ئانکو زمانی (ستاندرده‌ه)، ژ هه‌ژیه‌ی بێژین زمانی ستاندرده‌ی زمانی ئاخفتنی نینه، چونکی زمانی دایکی نینه، به‌لکو زمانه‌که له داموده‌زگه‌هین خواندن و فیرکردنی و راگه‌یاندن و داموده‌زگه‌هین دی یین ده‌وله‌تی ده‌یته‌ بکاره‌یان، زمانه‌که ئه‌ده‌بی بلند و ده‌ستورین وه‌لاتی و یاسا و ده‌قین ئایینی پئ ده‌ینه نفیسین ئه‌ف شیوه‌یی زمانی له‌زانینگه‌هان و مرده‌گیریتن یان فیردین، مروقه‌ ب ریکا دایکی ب دروستی فیرنا‌بیت، چونکی زمانی دایکی پتر زمانی ئاخفتنی یه‌ نه‌یی نفیسینی، (خوشناو، 2014: 72).

دهرباره‌ی زمانی ستاندرده‌ (ترادگیل) دبیزیت: ((زمانی ستاندرده‌ شیوه‌یی زمانه‌کییه، کو روژنامه و چاپه‌مه‌ندییدا بکارده‌یت و له‌ زانینگه‌هان ده‌یته‌خواندن، هه‌روه‌سا زمانه‌که کو خوانده‌قان پئ دئاخفن و د میدیایاندا ده‌یته بکاره‌یان))، (هه‌. ژ: 73).

زمانی کوردی زمانه‌کی (ستاندرده‌) نینه له‌ورا پتیریا ده‌زگه‌هین راگه‌یاندن ب شیواز و زمان و رینفیسه‌کا جودا دنفیسن ئه‌فه‌ژی د بیه‌ نه‌گه‌رئ هندئ، کو گه‌له‌گ شاشی د رینفیساندا دروستبیت، له‌ورا ژ یه‌ره‌ ب باشی د هه‌می بواره‌کیدا کار له‌ سه‌ر ستاندارد کرنا زمانی کوردی به‌یته‌کرن، چونکی ئه‌ف زمانه‌ پتر باوهری و گرنگیی له‌ ده‌ف ئاخفتنکهری زمانی دروستدکه‌ت و ئه‌رکی ئیک‌گرتن، ریزگرتن و ژیدهراتیئ یئ هه‌ی.

دهرباره‌ی پئناسه‌کرنا زمانی راگه‌یاندن ب چه‌ندین شیوه‌یان ژ لایئ چه‌ندین نفیسه‌رانفه هاتیه به‌حسکرن له‌ خوارئ دئ هه‌وله‌هین هنده‌که ژ ئه‌وان پئناسه‌یان ده‌ینه دیارکرن:

- ((زمانی راگه‌یاندن یه‌کیکه له‌ گرنگترین ئه‌و هویانه‌ی که میله‌تیک به‌ ملله‌تانی تری جیهانی یاخود زمانه‌که‌ی به‌ زمانه‌کانی جیهانه‌وه ده‌به‌سنتیه‌وه))، (عه‌لی، 2005: 16).

- ((زمانی راگه‌یاندن زمانیکه هاوبه‌شه له‌گه‌ل زمانی ئاخاوتنی خه‌لکدا و نامانجی تیگه‌یاندن هه‌موو خه‌لک به‌ ناست و پله‌ بالا و نه‌وییه‌کانی کومه‌له‌وه زمان بۆ گه‌یاندن بیر و زانیارییه‌کانه

گونجیت، چونکی رستین دریز یانژی په‌یقین فهره‌نگی بین قورس و بیانی ل گهل سردمه‌ی ب لهز و ته‌کنولوجیایی ناگونجیت.

3- گونجاندن (الملائمه): مه‌به‌ست ژ ئه‌قی زاراقی ئه‌قیه پیدقیه زمانی راگه‌هاندنی ل گهل ئه‌وان ئامرازین تیدا بکاردهین دگونجای بن، دیسال گهل خه‌لکی ب گونجیت، چونکی ئامانجا سره‌کیا زمانی ئه‌وه، کو ل گهل خه‌لکی بگونجیت و خه‌لک لی تیبگه‌هیت.

4- سهرنجراکیش (الجابیه): هسربابه‌ته‌کی د راگه‌هاندنی‌دا بهیته به‌لاقرن پیدقیه یی سهرنجراکیش بیت ب شیوه‌یه‌کی وه‌سا بیت کو سهرنجا خه‌لکی بو خو راکیشیت و نه‌چار بکمت وی په‌یامی بخوینیت، چونکی خوانده‌فان پتر حمز ژ ئه‌وان بابه‌تان دکمت بین کو سهرنجا وی بو خو راکیشیت نه‌کو بابه‌ته‌کی حشک و بی تام بیت ب هیچ شیوه‌یه‌کی یی به‌ره‌هف نه‌بیت وی په‌یامی بخوینیت.

5- کورتیری (الاختصار): ژبه‌ر سنوورداریا ئامرازین بکاره‌اتی د روژنامه‌گه‌رییدا دیسان سروشتی خه‌لکی، کو حه‌زال دویفچوونا بابه‌تین دریز نینه، له‌ورا پیدقیه نفیسه‌ر کورتیری بکاربه‌ینیت، واته شیوازی وی بابه‌تی یی چه‌وابیت پیدقیه ل دویف وی قه‌باره‌ی بیت (نه زیده بیت و نه کیم بیت) وه‌کو یا دیار قه‌باره‌ی روژنامه‌یان یی سنوورداره له‌ورا پیدقیه ل گهل قه‌باری لاپه‌ران ب گونجیت، د هه‌مان دمدا کارتیکرنی نه‌که‌ته سهر ناقه‌روکا بابه‌تی.

6- نه‌رمی (مرونه): مه‌به‌ست ب نه‌رمی ئه‌قیه، کو زمانی شیانا ده‌ربرینا جورا و جور د هه‌می بابه‌تین پیشکیشکریدا هه‌بیت، ب شیوه‌یه‌کی ریک و پیک و بی جه‌ختکرن به‌لاف بکمت، واته ئاستی گه‌توگویی جورا و جوربیت داکو هه‌می شیوازی تیدا بهینه بکاره‌یان.

7- به‌رفره‌هی (الاتساع): واته دانه‌یین زمانی به‌رفره‌ه و جورا و جور بن ژ لای بکاره‌یانانیقه پترترین پیکه‌اته و ده‌ربرینی هه‌مه‌چه‌شن بن، داکو بشین پیداویستی جورا و جورین روژنامه‌گه‌رییی دابین بکه‌ن. زمانی روژنامه‌گه‌رییی یی به‌رفره‌هه و هه‌می روژان زیده‌تر دبیت ژ ئه‌نجامی هاتنا په‌یقین نوی ئه‌وی ژبه‌ر وی تیکه‌لیبوونا ره‌وشه‌نبیریا جیهانی پیکه‌هه‌ی.

رستین کورتدا په‌یام بهیته ئاراسته‌کرن و دویرکه‌فتن ژ دریزیری. نابیت زمان هه‌زا خوانده‌فانی ئالوز بکمت ژ بو تیبگه‌هشتنا بابه‌تی و په‌یقین مژاوی بکاربه‌ینیت، کو خوانده‌فان ئانکو وهرگر دویرکه‌فیت و بیزاریی ل ده‌ق وی په‌یدابکمت. د زمانی راگه‌هاندنی‌دا چه‌وانیا بکاره‌یان و ده‌ربرینا وی گرنکیا خو هه‌یه دقیت ئه‌وه‌سه‌ی زمانی ژ بو گه‌هاندن و ئاراسته‌کرن په‌یامه‌کی بکارده‌ینیت دقیت ئه‌و زمان یی روون و ئاشکرا بیت ب ساده‌ترین شیوه ناقه‌روکا په‌یامی بگه‌هینته وهرگری.

د راگه‌هاندنی‌دا زمان خو ژ هه‌می وان په‌یق و زاراقین تاییه‌تی دیردکمت، به‌لکو زمانه‌کی ستانده‌ر بخو‌ه‌دگریت و دبیته فاکته‌ره‌ک ژ بو په‌یوه‌ندیکرنی د قه‌گوه‌ازتنا، زانیاریاندا ب ساده‌ترین شیوه، کو وهرگر هه‌ست ب ته‌ناهیی بکمت ل ده‌می وهرگرتنا بابه‌تی و ب دروستی د زمانی بگه‌هیت.

5-1- تاییه‌تمه‌ندیین زمانی راگه‌هاندنی:

زمانی راگه‌هاندنی د ناقه‌ره‌ئامرازین راگه‌هاندنی‌دا وه‌ک: (روژنامه‌گه‌ری، رادیو و تله‌فزیون) جودایه هه‌ر تیک ژ ئه‌فان ئامرازان شیوازه‌کی تاییه‌ت بخو‌ه‌دگریت، ل گهل هندی هه‌می ئه‌و خالین ده‌ینه باسکرن د قی قه‌کولینیدا جه‌ی گرنگیدانی نینه، به‌لی وه‌ک تاییه‌تمه‌ندیین زمانی راگه‌هاندنی پیدقیه بهینه باس کرن، (ئیراهیم، 2018: 41). له‌ورا ئه‌و خالین هاتینه به‌حسکرن د هه‌فپشکن د ناقه‌ره‌ئامرازین راگه‌هاندنی و روژنامه‌گه‌رییدا، ب تنی هنده‌ک ژ وان خالان کو مه‌به‌ستا مه‌یه و ب هویری دی ل سهر راوه‌ستین:

1- ئاشکرای (الوضوح): بلندترین سیمایی زمانی راگه‌هاندنییه و نیشانه‌یا هه‌ره مه‌زنا ئاشکرایا زمانییه، ل قیرییدا پیدقیه ئه‌و په‌یق و رسته و واتاین بکاره‌اتی د ده‌وروبه‌ری ئاخقتنیدا یاروون و ئاشکرا بیت، داکو هه‌می ته‌خ و چینین جفاکی تیبگه‌هن.

2- سهرده‌میبوون (المعاصره): مه‌به‌ست ژ ئه‌قی خالی ئه‌وه پیدقیه ئه‌و په‌یق و رسته و ده‌ربرینی زمانی ئه‌وین ده‌ینه بکاره‌یان ل گهل سردمه‌ی، د گونجایی بن و ل گهل ریتم و ئاوازی و ی ب

و ساکاره رسته و دهسته‌واژین ئاخفتنا روژانه تیدا دهینه پهیره‌وکرن، چونکی روژانه دچنه بهر دهستی خوانده‌فانان و خه‌لک دخوینیت له‌ورا پیدقیه زمانه‌کئی گشتی بیت، کو ههمی خه‌لک تئیکه‌هیت ب رهنه‌کئی ریکخستی و جوان رسته بهینه ریزکرن، ل خواری دئ هه‌ولده‌ین هه‌نده‌ک ژ ئه‌وان پیناسه‌یان دیارکه‌ین:

- زمانی روژنامی زمانی نفیسنیه نه زمانی ئاخفتنیه، ئانکو نفیسه‌ر دشیت بکار بهینیت ل هر جهه‌کی یا گرنک کو ئیک ژ ئه‌رکین روژناما ب زمانی ملله‌تی ب ئاخفت، (جواد، 1998: 8).

- ((زمانی روژنامه‌گه‌ری ئه‌و زمانه‌یه که به شتیوه‌یه‌کئی فراوان له ناو خه‌لکدا بلا‌بووه و به‌خالی هاوبه‌شی هه‌موو لقه‌کان زانین و روشه‌نبیری و زانستی گشتی کومه‌لایه‌تی و مروقایه‌تی و هونه‌ری و ئه‌ده‌بی، داده‌نین))، (ئیبراهیم، 2018: 148).

- ((زمانی روژنامه‌گه‌ری ئه‌و هونه‌ری نویسنه‌یه که له نویسنه‌کانی دیکدا جیا ده‌بیته‌وه، به‌وه‌ی خاوه‌ن تاییه‌تمه‌ندییه‌کی تاییه‌تی خویه‌تی به ئاسانی و روون و ئاشکرای و اتاکان به دهسته‌وه دمدات، به شتیوه‌یه‌ک هه‌موو ئاسته‌کانی کومه‌لگا لئی تئیکات))، (ه. ژ: 149).

ژ ئه‌جامی ئه‌فان پیناسه‌یان بۆ مه‌ دیارده‌بیت، زمانی روژنامیژی هر وه‌کی زمانی راگه‌هاندنی پرانییا ئه‌و تاییه‌تمه‌ندیین هاتیه دیارکرن، د زمانی روژنامه‌گه‌ریژیدا بکار ده‌ین. به‌لئێ گرنه‌گترین ئه‌و تاییه‌تمه‌ندیین د زمانی روژنامه‌گه‌ریژیدا بکار ده‌ین، ئه‌فین ل خواریینه:

1- ((ساکاری: ساکاری له زمانی روژنامه‌گه‌ریدا پئویسته، چونکه شتیوازی نویسنی روژنامه‌گه‌ری بۆ خوینهر پئویسته روون و ئاشکراییت. ئه‌مه‌ش بۆ گه‌یشتن به ئامانجی خوی له ریگه‌ی به‌کاره‌ینانی زمانیکی ئاسان ئه‌نجام ده‌دریت، بئیه‌وه‌ی په‌نا بباته بهر هه‌ندئ وشه‌ی قورس و نامۆ که خوینهر له کاتی خوینده‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌یدا زهمه‌تیه‌ک بئته‌پیش و لئی تئنه‌گات، به‌لام له هه‌مان کاتیشدا ئه‌مه ئه‌وه ناگه‌یه‌نیت که‌وا زمانیکی زور ئاسان به‌کاربه‌ینریت بۆ نووسینی روژنامه‌گه‌ری که زمانی روژانه‌ی ئاسایی بیت.

8- **شیانا پیشکه‌فتنی (القابلیه للتطور):** ئه‌فه‌ژی نیشانه‌یه‌کا هه‌ره سه‌ره‌کیا زمانی روژنامه‌گه‌رییه، کو بشیت روژ بۆ روژی خو پئیشبخت، یا دیاره کو زمانی روژنامه‌گه‌ری ل سالیان سیهان و چلان د سه‌رده‌می بووریدا جودایه ژ زمانی سالیان پینجیا و شینستا یین هه‌مان سه‌رده‌م، ئه‌وژی ژ بهر هاتنا چه‌ندین په‌یف و زاراقتین نوی بۆ ناڤ زمانی، کو د سه‌رده‌مین به‌ریدا ئه‌و په‌یف و زاراڤه بکارنه‌دهاتن، ژ بهر پیدقییا سه‌رده‌می وه‌سا دخوازیت ئه‌ف په‌یف و زاراڤه به‌ینه بکاره‌ینان، ئه‌ف چه‌نده‌ژی دبیته ئه‌گه‌ری پئیشکه‌فتن و په‌رسه‌ندنا زمانی.

9- **په‌یف و زاراقتین ب زهمه‌ت و بیانی:** بکار نه‌هینانا په‌یف و زاراقتین ب زهمه‌ت، ئه‌وین کو بدروستی ئه‌م واتا و رامانا بکاره‌ینانا وئ یا دروست نه‌زانین و یا باش ئه‌وه په‌یفه‌کا خومالی یا زمانی کوردی کو هه‌فواتا بیت ل گه‌ل یا بیانی ئه‌و بکار به‌ینین.

10- **رئیفیسا دروست یا په‌یفان:** پیدقیه ب شتیوه‌یه‌کئی دروست ل دوپف بنه‌مایین رئیفیسا کوردی، سه‌رده‌ری ل گه‌ل په‌یف و زاراقتان و لیکدان و پیکه‌اتین یه‌که‌یین زمانی به‌یته‌کرن.

11- **یاسایین ریزمانی:** د نفیسنیا زمانی راگه‌هاندنیدا، دقت یاسایین ریزمانی ب باشی و دروستی به‌ینه په‌یره‌وکرن و هر یه‌که‌یه‌کا زمانی ل دوپف یاسایین زمانی ل جهی خوی گونجایی، دناڤ رستیدا به‌یته بکاره‌ینان.

12- **په‌یره‌وکرنا یاسایین خاله‌ندی:** ئیک ژ هوکارین سه‌ره‌کی، بۆ ده‌برین و وه‌رگرتنا په‌یامه‌کا روون و ئاشکرا، په‌یره‌وکرنا رینمایین خاله‌ندییه، هر ئه‌ف چه‌نده‌ژی وئ دخازیت د زمانی راگه‌هاندنیدا، ب باشی ئه‌ف خاله به‌یته په‌یره‌وکرن.

ئه‌ف خالین هاتینه ده‌ستنیشانکرن مفا ژ ئه‌فان ژیده‌ران هاتینه وه‌رگرتن، (ئیبراهیم، 2018: 41 - 48 ؛ گیوی و همکاران، 1371: 8)

هر وه‌کی ل سه‌ری هاتیه دیارکرن زمانی راگه‌هاندنی زمانه‌کئی هه‌فیشکه د ناڤه‌را ئاخفتن و نفیسنیدا، دئ هه‌ول ده‌ین به‌ری ئه‌م بچینه سه‌ر پراکتیککرنا ئه‌فی بابه‌تی ئه‌م به‌حسێ زمانی روژنامیژی بکه‌ین. زمانی روژنامی ئانکو ئه‌و بابه‌تی ده‌یته نفیسن د روژناماندا زمانه‌کئی ساده

خوانده‌فانی ژ بابه‌تی و روژنامی. دیسا دقیت ب کورترین و کیمترین په‌یث و اتایه‌کا ته‌مام و دروست بدمت. چهند بابه‌ت یی کورت و تژی رمان بیت دی پتریی کارتیکه‌ربیت ژ لایئ خوانده‌فانی و وەرگریفه ب رهنه‌گه‌کی گشتی. له‌ومال قیری ب تنی هم دی به‌حسی بیافی روژنامی که‌ین، چونکی فه‌کولینا هم نه‌نجام ده‌ین، ل سهر (شروق‌ه‌کرن و چاره‌سهر کرنا شاشیین خالبه‌ندی و رینفیسینیه د روژناما نه‌فرودا)، له‌ورا رینفیس فورمی نفیسکیی زمانیه، چاوا زمان پشت به‌ستنی ل سهر کومه‌کا یاسا و ریسایین زمانی، ب نافی ریزمان دکه‌ت، رینفیسژی پشت به‌ستنی ل سهر هنده‌ک رینمایان دکه‌ت، کو دبیزینی رینمایین رینفیس، ژ بهر هندئ پندقیه ههمی که‌سه‌ک، ب جیبه‌جیکرنا وان رینمایان یی پیگیربیت بو هندئ مه رینفیسه‌کا ئیکگرتی هه‌بیت.

2- پشکا دویئ: لایه‌نی پراکتیکی خالبه‌ندی و رینفیس:

خالبه‌ندی و رینفیس، دوو بابه‌تین هونری و زانستینه، کو شیوی دروستی بکار هینانا وان، خواندن و تیگه‌هشتنا ههر تیکسته‌کی بو خوینده‌فان و وەرگری، ب ساناهی دکه‌ت. ههرچهنده هه‌تا نوکه ب هه‌بوونا چهندين زانکو، دوزگه‌هین راگه‌هاندن، دوزگه‌هین چاپی و گله‌ک دوزگه‌هین دیترین زانستی ب هزاران په‌رتوک و روژنامه و گوفاار هاتینه وه‌شاندن، به‌لی فورمه‌کی دروستی خالبه‌ندی و رینفیس ژ لایئ ههمی دوزگه‌هانقه ناهیته بکار هینان، له‌ورا ههر نفیسهره‌ک یان دوزگه‌ک ل دویف تایه‌تمه‌ندیین که‌ساتیا خو یانژی دوزگه‌هی خو پشت به‌ستنی ل سهر جوره‌کی رینفیس دکهن، کو نه‌فه بوویه نه‌گه‌ری هندئ فورمه‌کی ئیکگرتی نه‌هیته په‌یره‌وکرن.

2-1- خالبه‌ندی:

دانانا خالبه‌ندی و بکار هینانا دروستا وان د روژنامی و ههر بابه‌ته‌کی نفیسیدا، تیگه‌هشتنا نه‌وی بابه‌تی، پتر لیدکه‌ت، واته ب دانانا هیمایین خالبه‌ندی، خواندن و تیگه‌هشتنا و ب ساناهیتر دکه‌ت، یانژی دشین بیژین نه‌وی هیمایین د ناه بابه‌تی نفیسینیدا ده‌ینه بکار هینان، ههر ئیک

2- وردی و چری: له‌وانیه شیوازی نووسینی ناسان به‌ره‌و روون و ناشکرای بیات، به‌لام وردی و چری بو نووسینی روژنامه‌گه‌ری زور پیویسته، چونکه بابه‌ته‌که له مه‌سه‌له‌کانی دریزه‌دادری و ونبوونی له ناو وشه‌ی نامو و نادپاردا دوور ده‌کوئته‌وه و شیوازی نووسینه‌که له‌م گرفتانه‌ی رزگار ده‌کات. هه‌روه‌ها وردی و له هه‌لبزاردنی وشه‌کاندا که گوزارشت له ره‌وشتی رووداوه‌که یا خود باری ده‌رونی راسته‌قینه‌ی که‌سه‌کاندا ده‌کات، ده‌ربرینتیکی راسته‌وخویه، بیئوه‌ی هیچ جوړه دلهر او کیه‌ک بو تیگه‌یشتن له واتای مه‌به‌سته‌که‌یدا بو خوینه‌ران دروست بکات.

3- په‌یره‌وکرندی هندی یاسا و ریسای ریزمانی تایه‌ت په زمان: له‌به‌ره‌وه‌ی هم جوړه نووسینه روژنامه‌گه‌ری له ریگه‌ی نوسینه‌وه بلاوده‌کرته‌وه، بویه پیویسته زمانیکی ره‌وان وریک و پیک تیایدا به‌کار به‌ینریت که په‌یره‌و کردنیکی راست و دروستی گشت دانه زمانیه‌کانی له ناودا هه‌بیت، وه‌ک: (وشه و رسته و مؤرفیم له‌گه‌ل هه‌موو نیشانه‌کانی خالبه‌ندی) و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو له نیو بابه‌ته‌کانیدا په‌یره‌و بکریت. چونکه شیوازی نووسینی روژنامه‌گه‌ری په‌یره‌سته به یاسایه‌کی تایه‌تی خو، وه‌ک به‌کار هینانی نه‌و کارانه‌ی که‌وا بکریان دیاره له جیاتی نه‌و کارانه‌ی که بکریان نادیاره، به‌کار هینانی رسته‌ی کورت له جیاتی رسته‌ی دریز، رسته‌ی ساده له جیاتی رسته‌ی ناویته و لیکدراو، دوورکه‌وتنه‌وه له‌و رستانه‌ی که چهند زار او میه‌کی نادیار و نامو تیایدا خراونه‌تروو و له جیاتی نه‌وه رسته‌ی دیار و ناشکراو روون به‌کار به‌ینریت))، (ئیبراهیم، 2018: 164 - 166).

که‌واته پندقیه زمانی روژنامی زمانه‌کی ساده و ساکار بیت ههمی که‌س بشین بخوینن و تیگه‌هن و یی دوبربیت ژ په‌یقین گران و بی واتا، دیسان بکار هینانا ریزمانه‌کا راست و دروست بو نفیسینا بابه‌ته‌کی روژنامی گرنگه، چونکی ریزکرنا که‌رستین زمانی دبیته فاکتیره‌ک ژ بو نیزیک بوونا خوانده‌فانی ب وان بابه‌تان چونکی نه‌گه‌ر بابه‌ته‌ک ژ لایئ ریزمانی فه نه‌ی ریک و پیک بیت دبیته نه‌گه‌ری دوبرکه‌فتنا

نځيسينيدا ئهم پشټ بهستني ل سهر هندهك ئامرازين دپتر دكهن، كو ئهوزي خالبهنديه همر چهنده ب شيوهكي دروست د شياندا نينه نهف ههست و سوزه ب ريكا وان بهينه دهربرين، بهلي رولهكي كاريگهري هيه د باشتر تيگهشتنا پهيامي، كو نهفين خاري هندهك ژ وان گرنگان بو مه ددنه ديار كرن:

1- تيگهشتني بو خواندهفاني زور ب ساناهي دكهن، وهكو جياوازيانا دنابقهرا فان همرسي رستاندا.

- ئازاد مروقهكي باشه . (رستهكا راگه هاندنه، باشيا نازادي نيشان ددهت)
- ئازاد مروقهكي باشه ! (رستهكا سهر سورمانه، نهك باشيا وي ديار ناكهن، گوماني ژي دنيخيه سهر باشيا وي)

- ئازاد مروقهكي باشه؟ (رستهكا پرسياريه و داخازي دكهن نهرئ يي باشه يان يي خرابه)

2- رولهكي گرنگ د بينيت دريخستنا بيراندا، كو ناهيليت ل گهل ئيك بهينه پيكدنهت كو كارتكرنهكا باش ل سهر دروست خواندنا تيگهستي يا هه، (فر، 1386: 438).
خالا ئيكي ب خوزي سي جورين سهرهكي ل خو دگريه، (نيكوبخت ؛ زاده، 1391: 25)

1- هيمايين راوهستاني (pause markes)

2- هيمايين دناقرتنني (braceket markes)

3- هيمايين جوداكرني (delimiter markes)

1- هيمايين راوهستاني ب شيوهكي گشتي دوو لايهنين سهرهكينه:

أ- هيمايين راوهستانا تهقاف: پيكدهين ژ خال (.)، هيمايي پرسيارئ (?)، هيمايي سهرسورمانئ (!)

ب- هيمايين راوهستانا دهمكي: پيكدهين ژ كوما (،)، كومايا خالدار (؛).

2- هيمايين دناقرتنني: پيكدهين ژ جوت كقان "... "، دو كقان (...)، دو خهنتين جوداكرني يان تهقل - ... -، دو كوما، ...، ئاكولاد {...}، كروشه {...}

خودان پهيامهكا تايهته، كول دهمي خواندنا تيگهستي ژ لايي خواندهقانيقه دهيته وهرگرتن. لي نهف پهيامه ژ لايي نځيسهريقه دهيتهدان، لهورا پيدقيه نځيسه نهفي بابته ب گرنگ وهرگريه، چونكي نهگس خالبهندي نههيهته پهيرهوكرن، دبیت ب دروستي پهياما وي بابته نهگههيهته خواندهفاني، دببته نهگهري لاوازي وي بابته.

1-1-2 گرنگيا خالبهندي:

ههبوونا خالبهندي، ژ نهجمي هندي دهيت كو رينځيس، نهشيته سهرهدهريهكا دروست ل گهل شيوي بهيانكرا ههست و سوزان بكهن، ل دهمي كو مروف دناخفيت، چونكي ناخفتنكر بو دهربرينا ههست و سوزين خو، سهرهرايي راوهستانين كورت، بلند، گوهورينا ئاوازا ناخفتني، بكارهينانا هيز ل سهر هژمارهكا برگان و لقاندنا دهست و ماسولكين سهر وچافا دببته نهگهري هندي پهياما وي گاريگهتر بيت. بهلي نهگس مه بقيت ههمان ناخفتن ب ريكا نځيسيني دهربرين، نهف كههسته ل بهر دهستي مه نينه، لهوما بو كيمكرا نهقان كيم و كاستيان، د كاري تيگههكرن و ريكي ل تيگههشتنا شاش دگريه .

3- بابته ريكدنيخيت و زماني وي پاقر دكهن و نهف چهندي بهينهفرههيي ل دهف خواندهفاني پهيدا دكهن .

4- جهين ژيگهههيوونا رستان و دابهشكرنا برگان و راوهستانين ل وان جهين پيدقي ديار دكهن .

5- نهف نيشانه هم دشين بيژين دبنه پيگورين وان لفينان يين مروف دهمي ناخفتنييدا بكار دهينيت و دهستين خو دللقينيت، (گيوي ، 1389: 36) .

2-1-2 هيمايين خالبهندي:

ب شيوهكي گشتي، خالبهندي ژ دوو بهشين سهرهكي پيكدنهت: يا ئيكي كومهكا هيمايين ديار و بهرچاقين خالبهنديينه وهكي: (خال، كوما، دوخال، ... هند) كو زورينا خهلكي سهرهدهريي ل گهل دكهن، يا دپتر، كومهكا رينمايين ژ ئيك جودا كرنا يهكين تيگهستييه، وهكي: (پيرست بهندي، پههگراف بهندي و بهرجهستهكرن)، ههرچهنده بو قي مهبهستي، هيمايين تايهت بو ناهينه بكارهينان، بهلي ژ كومهكا رينمايان

هيمايان ل قيرئ ديار بكهين، چونكي بكارهينانا وان يا زور نيينه و د دوختن تايهت دهينه بكارهينان ل خواري ديي همولدهين هندهك شاشيپن خالبهندي د روژناما نهفرودا دياركهين.

3- هيمايپن جوداكرئ: پيكدهين ژ نيك كقان)، جوداخست - ، سلاش يان خارخست /، ژيرخست...، دو خال : ، سي خال ...

سهرهرايي نهقان هيمايان گلهك هيمايپن دپترزي بكاردهين كو پيدفي ناكهت همي

2-1-3 شاشيپن خالبهندي د روژناما نهفرودا:

چواييا بكارهينانا خالبهنديا روژنامي	ژ	ژ	راستهكرنا شاشيپن خالبهنديا روژنامي
... چافديرهكي سياسي و ماموستايي زانكويي ناشكراكر كو خوه...	2	2778	... چافديرهكي سياسي و ماموستايي زانكويي ناشكراكر، كو خوه...
عبدالسهلام بهرواري چافديري سياسي يه د ديدارهكي دا بو روژناما نهفرو دييژيت، نيكهتي باش دزانيت...	2	2500	(عبدالسهلام بهرواري) چافديري سياسي يه د ديدارهكي دا بو روژناما نهفرو دييژيت: نيكهتي باش دزانيت...
... كورد ههقالين نيكن نه شيعه و نه سونه ههقالين كوردان نينن	2	2778	كورد ههقالين نيكن، نه شيعه و نه سونه ههقالين كوردان نينن.
ل سالا 1999 پشكا شيوهكاري ل پهيمانگهها هونهرين جوان...	1	2499	ل سالا (1999) پشكا شيوهكاري ل پهيمانگهها هونهرين جوان...
... گرنگه كورد ههقالين ههقدوو بن چنكو بو ناشكرابوو...	2	2778	... گرنگه كورد ههقالين ههقدوو بن، چنكو بو ناشكرابوو...
... بهيار سفهر چيچو، زيدهتر بو روژناما نهفرو كورد پشكهكا ...	2	2778	... (بهيار سفهر چيچو)، زيدهتر بو روژناما نهفرو كوت: كورد پشكهكا ...
ريكخراوين NGO ل دهوكي دي هشيريا جفاكي ل دور خوهپاراستن ژ كورو نايي بهلاف كهن	5	2778	ريكخراوين N.G.O ل دهوكي دي هشيريا جفاكي ل دور خوهپاراستن ژ كورو نايي بهلاف كهن.
... پيشوازي ل ستيفن فاگن قوسلي نهريكا ل ههريما كوردستاني و شاندي ل گهل دا كر.	1	2499	... پيشوازي ل (ستيفن فاگن) قوسلي نهريكا ل ههريما كوردستاني و شاندي ل گهل دا كر.
... بو نمونه (كولا رهش، تاعون) پهزيهكا كهفته و ...	7	2778	... بو نمونه: (كولا رهش، تاعون) پهزيهكا كهفته و ...
... ل سالا 1991، ل ههريما كوردستاني ...	7	2778	... ل سالا (1991)، ل ههريما كوردستاني ...
ژ سالا 2005 ههتا 2014 دووچوونا دهفرا روژهلالات ...	7	2778	ژ سالا (2005) ههتا (2014) دووچوونا دهفرا روژهلالات ...
... سالا 1991 پشتي 16 گهورينهكا دي ...	11	2778	... سالا (1991) پشتي (16) گهورينهكا دي ...
فهخوارنين غازي جورهكي توندوتيژيي بهرامبهر زاروويان!	11	2778	فهخوارنين غازي جورهكي توندوتيژيي بهرامبهر زاروويان!
چهند ياريزانهك ميركاتو ل زفستاني دي بازار پي گهرم بيت	9	2730	چهند ياريزانهك ميركاتو ل زفستاني دي بازار پي گهرم بيت؟
... پاريزگهري دهوكي گريبهستهك ل گهل بهرپرسا بهرپرسا ريكخراوا UNDP ل عيراقى بو ...	1	2756	... پاريزگهري دهوكي گريبهستهك ل گهل بهرپرسا ريكخراوا U.N.D.P ل عيراقى بو ...
بوچي ژن پتري زهلامان دناخفن	11	2747	بوچي ژن پتري زهلامان دناخفن؟

... بو نمونه رهنګی سوور و زهر و سپی و کسک ل دمئی توره‌بوونی ...	11	2747	... بو نمونه رهنګی سوور و زهر و سپی و کسک ل دمئی توره‌بوونی ...
... پروژین سیاسی ل روژه‌لاتا ناڅین سرکه‌فتی نابن، هه‌که کورد پشکه‌کا وی پروژهی نه‌بن...	2	2778	... پروژین سیاسی ل روژه‌لاتا ناڅین سرکه‌فتی نابن، هه‌که کورد پشکه‌کا وی پروژهی نه‌بن...
(عمید چیاپی حه‌سن) بو روژناما ئه‌فرو گوت: "حشه‌د شه‌عی ... هاتنا حشه‌د شه‌عی".	2	1984	عمید چیاپی حه‌سن بو روژناما ئه‌فرو گوت: حشه‌د شه‌عی ... هاتنا حشه‌د شه‌عی.
شیخ حمزه دگوت: "دئ بو هه‌وه رازیبونی ئینم ... ئیهانه‌کرنا ژنان و کچان کرن".	7	1984	شیخ حمزه دگوت دئ بو هه‌وه رازیبونی ئینم ... ئیهانه‌کرنا ژنان و کچان کرن.
... ئه‌وین زیانی د گه‌هینه ساخله‌کیا گشتی، دئ شینین ...	7	2778	... ئه‌وین زیانی د گه‌هینه ساخله‌کیا گشتی، و دئ شینین ...
... هه‌که ئه‌و کریار بوو ئه‌گه‌ری مرنا کسه‌کی یا سه‌فته‌یا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یدا کر، دئ سزا گه‌هینه سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست ...	7	2778	... هه‌که ئه‌و کریار بوو ئه‌گه‌ری مرنا کسه‌کی یا سه‌فته‌یا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یدا کر، دئ سزا گه‌هینه سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست ...
... ئه‌ف لوگویه ئاماژه‌بوو بو بازاری دایک، کو (هیروشیما) یه.	11	2778	... ئه‌ف لوگویه ئاماژه‌بوو بو بازار: دایک کو ((هیروشیما)) یه.
... (محهمد عه‌لاوی) دخوازیت گوهورینی د کارناما حکومه‌تا خوه دا بکه‌ت.	2	2772	... محهمد عه‌لاوی دخوازیت گوهورینی د کارناما حکومه‌تا خوه دا بکه‌ت.
قوتابی دئ چاوا پشتی به‌ینقه‌دانی فه‌گه‌ریته خواندنی فه	4	2746	قوتابی دئ چاوا پشتی به‌ینقه‌دانی فه‌گه‌ریته خواندنی فه
هه‌که تورکیا گه‌هسته سنوری دئ دهر گه‌هی ئیبراهیم خلیل ...	2	2499	هه‌که تورکیا گه‌هسته سنوری دئ دهر گه‌هی ئیبراهیم خلیل ...
کانیا ناڅیری ده‌یته بکارئینان بو ئاڤا فه‌خوارنی و چاندنی.	11	2499	کانیا ناڅیری ده‌یته بکارئینان بو ئاڤا فه‌خوارنی و چاندنی.
ساجیدایی گوتژی: "هه‌ر ب مه‌رما پتر خزمه‌تکرنا ئاواران ... ریگری لی به‌یته‌کرن".	7	2500	ساجیدایی گوتژی: هه‌ر ب مه‌رما پتر خزمه‌تکرنا ئاواران ... ریگری لی به‌یته‌کرن.
زیده‌تر جه‌گه‌ر علی گوت: " تیما مه‌ تیمه‌کا گه‌نجه و پیدقی ... یاریزینین مه‌ ل پاشه‌روژی دا".	8	2500	زیده‌تر جه‌گه‌ر علی گوت: تیما مه‌ تیمه‌کا گه‌نجه و پیدقی ... یاریزینین مه‌ ل پاشه‌روژی دا.
هنده‌ک ژ راهینهران ل کولانان باوهرنامین (C) وهرگر تینه!	9	2500	هنده‌ک ژ راهینهران ل کولانان باوهرنامین C وهرگر تینه
شش‌ساله ئاڤاهی نه‌خوشخانا هه‌ورامان ب دوماهی هاتی و نه‌هاتی فه‌کرن!	11	2500	شش‌ساله ئاڤاهی نه‌خوشخانا هه‌ورامان ب دوماهی هاتی و نه‌هاتی فه‌کرن!
(مه‌سرور بارزانی): "ئیران جیرانا مه‌یه و وه‌لاته‌کی گه‌له‌ک گرنگ بی ده‌فیری یه ... به‌یته بجه‌ئینان".	2	2768	مه‌سرور بارزانی: ئیران جیرانا مه‌یه و وه‌لاته‌کی گه‌له‌ک گرنگ بی ده‌فیری یه ... به‌یته بجه‌ئینان.
* گه‌له‌ک ژ کچان ب مکیاڤه‌ دنڤن ...	11	2768	* گه‌له‌ک ژ کچان ب مکیاڤه‌ دنڤن ...
* جلکین ب پامبی ده‌ینه چیکرن ل به‌ر خوه نه‌که،	11	2768	* جلکین ب پامبی ده‌ینه چیکرن ل به‌ر خوه نه‌که،
* باشتره‌ جلوبه‌رگین به‌رفره‌ بن و له‌شینه بگرن، ...	11	2768	* باشتره‌ جلوبه‌رگین به‌رفره‌ بن و له‌شینه بگرن، ...
پاریزهر زیره‌فان گوت: "ل گوره‌ی قانونی تاوانا خیانه‌تا هه‌فتزینی ... دئ هیته به‌ند کرن ژی".	7	2730	پاریزهر زیره‌فان گوت: (ل گوره‌ی قانونی تاوانا خیانه‌تا هه‌فتزینی ... دئ هیته به‌ند کرن ژی).

ناماده‌بوونا ري‌كخراوا Giz يا ئەلمانی و ري‌كخراوا (نايسپو) ...	5	2756	ناماده‌بوونا ري‌كخراوا Giz يا ئەلمانی و ري‌كخراوا (نايسپو) ...
چاره‌سه‌ری ژي، گه‌له‌ك جارن نه‌خوش هزر دكه‌ت، نه‌خوشيا فتقي...	11	2756	چاره‌سه‌ری ژي: گه‌له‌ك جارن نه‌خوش هزر دكه‌ت نه‌خوشيا فتقي...
دئ ل (U.N) سكالايي ل سه‌ر عيراقی توماركه‌ين	2	2224	دئ ل (UN) سكالايي ل سه‌ر عيراقی توماركه‌ين
ميخائيل بۆگدانوف جيگري و هزيرئ ده‌رقه يئ روسيا... گۆت: "نارمانجا مه ژ سازكرنا... دكونگري گه‌لاندا ناماده‌بن."	3	2224	ميخائيل بۆگدانوف جيگري و هزيرئ ده‌رقه يئ روسيا... گۆت: (نارمانجا مه ژ سازكرنا... دكونگري گه‌لاندا ناماده‌بن).
پالانی ئەو چه‌نده ژي گۆت: "رۆژانه كاري مه ل دادگه‌هي يه ... دادگه‌ه ناهيته ئي‌كلا كرن."	7	2224	پالانی ئەو چه‌نده ژي گۆت: رۆژانه كاري مه ل دادگه‌هي يه ... دادگه‌ه ناهيته ئي‌كلا كرن.
UN: داعش 40 ته‌رم هاقيتينه روبراي دي‌جله	1	1984	UN: داعش 40 ته‌رم هاقيتينه روبراي دي‌جله
وه‌زاره‌تا چاندينئ يا حكومه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ئاشكرا كر، كو پلان هه‌يه...	5	1984	وه‌زاره‌تا چاندينئ يا حكومه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ئاشكرا كر كو پلان هه‌يه...
هيري‌شا تاخي كه‌رامه خه‌نجه‌را ل دلي مووسل دده‌ت!	2	1984	هيري‌شا تاخي كه‌رامه خه‌نجه‌را ل دلي مووسل دده‌ت
... زاروكين مه يين قوتابي وه‌كي مشكين مخته‌به‌ري ليهاتينه و ماموستا ب خوه‌ژي مائنه هه‌يري!	13	1984	... زاروكين مه يين قوتابي وه‌كي مشكين مخته‌به‌ري مخته‌به‌ري ليهاتينه و ماموستا ب خوه‌ژي مائنه هه‌يري.
... مه‌سرور بارزاني) گۆت: " ئەو پشكه‌ك نه‌ببون ژ پلاني... ئەو يين هه‌ين"	2	1766	... مه‌سرور بارزاني گۆت " ئەو پشكه‌ك نه‌ببون ژ پلاني... ئەو يين هه‌ين"
ل نه‌خوشخانه‌كا تايه‌ت جه‌ئ زاروكي، گولچيسكا ژنه‌كي هاتيه ده‌رخستن!	4	1766	ل نه‌خوشخانه‌كا تايه‌ت جه‌ئ زاروكي گولچيسكا ژنه‌كي هاتيه ده‌رخستن
... داعش چو به‌ره‌في بو سه‌ري سالا نوو يا (2016) ئ ژ لايي هنده‌ك جه‌ين په‌يوه‌نديدار قه نه‌هاتينه كرن.	4	1783	... داعش چو به‌ره‌في بو سه‌ري سالا نوو يا 2016 ئ ژ لايي هنده‌ك جه‌ين په‌يوه‌نديدار قه نه‌هاتينه كرن.
... بزاقا گوران به‌لافكريه و راگه‌هاندیه، كو نانبرين ژ ئەخلاقئ پارتی نينه، كه‌س ژي...	1	1736	... بزاقا گوران به‌لافكريه و راگه‌هاندیه كو نانبرين ژ ئەخلاقئ پارتی نينه، و كه‌س ژي...
تاخه‌ك ژ به‌ر دوو‌پشكان دئ مالين خوه به‌رده‌ن!	1	1736	تاخه‌ك ژ به‌ر دوو‌پشكان دئ مالين خوه به‌رده‌ن
هه‌ر كه‌سه‌ك د ژيانا خوه دا دو جارن دكه‌فئته داڤين ئەقئني!	7	1736	هه‌ر كه‌سه‌ك د ژيانا خوه دا دو جارن دكه‌فئته داڤين ئەقئني
ري‌كخراوا I.M.O يا كوچا نيڤ ده‌وله‌تي...	4	1758	ري‌كخراوا IMO يا كوچا نيڤ ده‌وله‌تي...
(سه‌دي ئەحمه‌د پيره) گۆت: "د هه‌لبژارتين ئي جارئ گه‌له‌ك سوپرايز تيدا هه‌نه"	2	2323	سه‌دي ئەحمه‌د پيره گۆت: د هه‌لبژارتين ئي جارئ گه‌له‌ك سوپرايز تيدا هه‌نه،
هه‌رده‌م بلا ئەف شه‌ش نيشانين ب مه‌ترسي ل هزرا ته‌بن!	10	2315	هه‌رده‌م بلا ئەف شه‌ش نيشانين ب مه‌ترسي ل هزرا ته‌بن
هه‌ردو وه‌زاره‌تين ناخوه و ساخه‌مئي يين حوكمه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ، ل سه‌ر شيوازي چاڤديريكرنا ده‌رمانخانان ري‌ككه‌فتن.	4	2464	هه‌ردو وه‌زاره‌تين ناخوه و ساخه‌مئي يين حوكمه‌تا هه‌ري‌ما كوردستانئ ل سه‌ر شيوازي چاڤديريكرنا ده‌رمانخانان ري‌ككه‌فتن.
... بوچي ري‌ژا توند و تيژيا سيكسي زيده‌بوويه؟ و	5	2464	... بوچي ري‌ژا توند و تيژيا سيكسي زيده‌بوويه و
پروژئ ئونلاين د قوتابخانئ دا دئ پينگافه‌كا باش	5	2464	پروژئ ئونلاين د قوتابخانئ دا دئ پينگافه‌كا

باش بيت و دئ پهيوه نديهكا باش دناقبره قوتابخانئ و سميانين قوتابيان دا دروست بيت و دايك و باب دشتين د مال دا چافديريا زاروكين خوه بكن و ناستئ وان بزائن ژ ناليهكئ دئ قه...			باش بيت و دئ پهيوه نديهكا باش دناقبره قوتابخانئ و سميانين قوتابيان دا دروست بيت و دايك و باب دشتين د مال دا چافديريا زاروكين خوه بكن و ناستئ وان بزائن ژ ناليهكئ دئ قه...
... پهيوه نديا چكاكي پيكهاتيه ژ پهيوه نديا ههفالييني؛ بو هندی كو مروف بهايين چكاكي بزانيه؛ ريزئ ل كهسين بهرامبر بگريت؛ بشيت خو بنياسيت؛ ...	7	2464	... پهيوه نديا چكاكي پيكهاتيه ژ پهيوه نديا ههفالييني؛ بو هندی كو مروف بهايين چكاكي بزانيه؛ ريزئ ل كهسين بهرامبر بگريت؛ بشيت خو بنياسيت؛ ...
چافدير و رهوشه نيري پاريژگه ها سلیمانئ، عينايت نامق، ل دور...	2	2577	چافدير و رهوشه نيري پاريژگه ها سلیمانئ، عينايت نامق، ل دور...
په لمانئ عيراقئ ژي د قئ مههئ دا پروژه قانونهك بهر ههفكريه بو هندی ئه خانين ب زيدهگافي ...	4	2577	په لمانئ عيراقئ ژي د قئ مههئ دا پروژه قانونهك بهر ههفكريه بو هندی ئه خانين ب زيدهگافي ...
مايك پومپيو و مزيرئ دهرقه يئ ئه مريكا - راگه هاند.	3	2577	مايك پومپيو و مزيرئ دهرقه يئ ئه مريكا - راگه هاند.

ئهگه شروفه كرنهكئ بو هندهك ژ وان خالان بكهين، ديبين زمانئ روژنامئ د قان بوارين خاريدا نه شيابه ب باشي ئه قان نارمانجان جيه جنيكهت. فاريزه نيك ژ وان هيمايانه، كو رولهكئ گرنهك يئ ههئ د رينفيسيدا و رهنهك زورترين شاشيزي هر د قئ بواريدا هاتينه كرن، كو ب شيويهكئ گشتي د رسته يهكا ليكدايا مهرج و بهر سقدا، پيدقيه هيمايئ فاريزئ بو جوداكرنا ههردو بهشتين وي بهيته بكار هينان، بهلئ د زمانئ روژناميدا ئهف چهنده ب باشي نه هاتيه پهير هوكرن و ههتا جهئ گرنهكيدانيزي نه بوويه. ژ لايهكئ ديترفه بهري وان ئامرازان ئهوين دوو بهشتين رسته يهكا ليكدايي پيكه گريدهن، گهلهك كيم هاتيه بكار هينان وهكئ: (كو، چونكي، بهلئ، ههتا، بهلكو، ئهفجا، پاشان ... هتد). سه ره رايئ قان خالان ديسال ههردو رهخين ناقئ بهدل، واته ئهوي هه مان مه بهستا ناقئ بهري خو دگه هينيت، نه هاتيه پهير هوكرن بو نمونه: - مه سرور بارزاني سهروكئ حكومهتا ههريما كوردستاني ديئريت:

د ناف تيكستهكئ نفيسيدا هوكارين وهكي هيز، ئاوازه، تون و چاوانيا دهربرينا رستان - كو د ئاخفتنيدا رولئ خو ديبين - ناهيته بكار هينان، دكو ههفكاريا ئاخفتنكري، بو دهربرينا مه بهستهكا دروست بكهت، لهورا بو لادانا تم و مزيئ و رونكرنا مه بهستا نفيسهري د ناف تيكستئ نفيسيدا، زيدهتر هيمايئ خالبهنديئ دشتين شروفه كرنهكا دروست و گونجايي بدهنه خويندهقاني، هر بو قئ مه رمئ زمانئ روژناميزي، كو زمانهكئ نفيسيه گهلهك جارن نه شيابه ئهقئ نارمانجئ بو خوينهريئ خو دابين بكهت و ئهوان هيمايان بو پتر شروفه كرن و رونكرنا مه بهسته د ناف تيكستئ خودا بگونجينيئ، لهوراژي د قئ فهكولينيدا، ل دويف خشتئ هاتيه دياركرن ب تنئ هندهك نمونه هاتينه وهگرتن و ئه شو شاشي هاتينه دهستنيشانكرن بو هندی بيته هاندانهك، دكو زمانئ روژنامئ باشتر گرنهكي ب قان خالان بدهت و بينه پالپشت بو بهرهف رينفيسهكا مه بهستدار و دروست.

دروستی بهیته نه‌جامدان، پیدښه ژمارین پتر و نمونین پتر بهینه دیارکرن، کو نه‌هژی دی ل چارچوښی فهکولینه‌کی دهرکه‌ښت، له‌ورا مه پشست بهستن ل سهر فان چهند نمونین دیاریکری، کریه داکو فهکولین ل نه‌وی سنوری دیاریکری دهرنه‌که‌ښت.

2- رینفیس:

رینفیس، وه‌کی بابه‌ته‌کی هره گرنګ، ئالاقی گه‌اندنا، زانیاریانه، جوره‌کی گه‌اندنا، زانیاریانه کو ب ریکا وی ئهم دشین ههر چه‌مکه‌ک و هزره‌کی پی داریژین و بهیان بکهین، رینفیس ئالاقی پارازتا، زانیاریانه، لی ب تنی ریکا پارازتا، زانیاریانه نینه، بهری داهینانا رینفیس بیردانکا مروقی نه‌ف ئهرکه ددیت. نه‌هژی ئهرکی هنده‌ک که‌سین دیارکری و بژاره بوویه. لی ب زیده‌بوونا زانیاریانه و ژ بوو پارازتا هه‌روه‌ه‌را زانیاریانه مروقاښه‌تی پیدښی ب رینفیس هه‌بوو، له‌ورا د بینین نیگارین کول بهری دیروکی ل سهر که‌فران هاتینه کیشان، وهریسین خلف کری، رینفیس وینه‌بی، برگه‌یی ... هتد) ههمی ب فی ئهرکی رابوینه، (عبدولا؛ علی، 2011: 309) ئانکو ئهم دشین بیژین، کو:

- رینفیس: هونری نفیسینا دهنګین زمانه‌کی دیارکریه.

- رینفیس: وینه‌یی نفیسینا دهنګین زمانیه.
- رینفیس: نه‌و وینه و شیوه‌یین ئماژئ دهنه په‌یقین زمانی، کو ب ریکا گو هلیوونی واتایا وان د دهرونی مروقیدا رویددهت و نفیسین ئیک ژ تایه‌تمه‌ندیین مروقانه، کو ب فی تایه‌تمه‌ندیی مروق ژ گیانه‌هران جودا دبن، (لیژنا زاراقان ل نه‌کادیمیا کوردی، 2010: 10؛ نیکوبخت، 1389: 127).

د فی نمونینا سهروکی حکومتا ههریما کوردستانی فریزه‌که ههمان مه‌بهستا فریزا نافی هه‌یه و هه‌تا دشیاندايه بهیته لادان بی کارتیکر نه‌کا شاش بکه‌ته سهر رستی، له‌ورا پیدښه نه‌ف فریزه بکه‌ښته د ناقه‌ه‌را دوو فاریزاندا، کو د نافی زمانی روژنامیدا ب باشی نه‌ف کاره نه‌هاتیه‌کرن.

ژبلی فاریزئ چهن‌دین هیمايین دیتري ژبلی ههمان کیشه هه‌یه، کو وه‌کو پیدښی ل جهی خو بی درست مفا ژئ نه‌هاتیه وهرگرتن. بو نمونه نه‌و نافی و سألین د نافی زمانی روژنامیدا هاتینه بکارهینان، دیسا وه‌کی پیدښی مفا ژ جوت کفانی نه‌هاتیه وهرگرتن، واته نه‌ئیکس‌تینه د ناقه‌ه‌را دوو کفاناندا، یان نه‌و ده‌قین هاتینه وهرگرتن ژ زار ده‌قی که‌سه‌کی دیتر راسته‌وخو جوت کفان بو نه‌هاتیه بکارهینان و ل گهل ده‌قی نفیسینا روژنامی تیکه‌لی ئیک بوینه و ئاخفتنا که‌سی بو مه ژ ده‌قی ناهیه جوداکرن.

بکارهینانا هیمايین پرسیارکرنی و سهرسورمانیژئ دوو هیمايین سهره‌کینه، نه‌گهر ب باشی مفا ژئ نه‌هاتیه وهرگرتن مه‌بهستا نفیسهری ب دروستی ناگه‌هیته خوینه‌ری و ب شاشی رسته ده‌یته وهرگرتن، له‌ورا یا فهره نه‌ف چهنده‌ژئ گه‌له‌ک باش د نافی زمانی روژنامیدا بهیته بکارهینان و ب هیچ رهنه‌گی نه‌هاتیه فهراموشکرن. نه‌ف خالین هاتینه دیارکرن هنده‌ک حاله‌تین به‌رچاښ بوون، کو ب ئاشکرایي د گه‌له‌ک جهین روژنامیدا به‌رچاښ دکه‌فن، لی ئهم نه‌شیاينه ههمی خالان د قیریدا ب به‌رفره‌هی به‌س بکهین، له‌ورا د سهریدا هنده‌ک شاشی ب شیوی خسته هاتینه به‌رچاښکرن و د هنده‌ک ژمارین دیاریکریدا، نه‌گهر نه‌ف چهنده ب

- 2- 2- 1 گرنگیا رینقیسا دروست:**
- 1- ب ریکا رینقیسا دروست، شیانیین نقیسینی ل دهف نقیسیری بهیز دکهفن .
- 2- گه‌شه‌کرنا هویراتیسا تییبینی و هشیاربوونی، چ ل دهمی نقیسینی یان ئاخفتنی زیده‌باری ل دهمی گوهداریکرنی ژی .
- 3- هاریکاریا خوانده‌قانی بو قافارتنا پیتین وهکی نیک ژ لایئ روخساریقه، کول دهمی نقیسینی چ چوکلکان یان خالان ژبیر نه‌کەت وه‌کو : س - ش، ز - ر، ف - ق.
- 4- هه‌فکاره بو فه‌گوه‌ازتنا دروستا تیکستی، ب شیوه‌کی رون و ئاشکرا.
- 5- فه‌دیتن و دیارکرنا لایه‌نین جوانین تیکستی؛ ریکخستن و دیارکرنا یه‌که‌تیا بابهنی تیکستی.
- 6- زیده‌کرنا بهایی زانستی تیکستی و بهرز راگرتنا لایه‌نی زانستی نقیسیری (پور، 1384 : 27 ؛ نیکوخت ، 1389 : 14).
- 2- 2- 2 شاشینی رینقیسی د روژناما نه‌فرودا :**

چەواپیا رینقیسا روژنامی	ژماره	شماره	راستنه‌کرنا شاشینی رینقیسا روژنامی
پقی شیوه‌ی دئ که‌سایه‌تیا یی به‌رامبەر خوینی...	2778	11	ب فی شیوه‌ی دئ که‌سایه‌تیا یی به‌رامبەر خوینی...
پتنی کورد هه‌فالین نیکن نه شیعه و نه سونه‌هه‌فالین کوردان نین...	2778	3	ب پتنی کورد هه‌فالین نیکن نه شیعه و نه سونه‌هه‌فالین کوردان نین...
پالانی نهو چهنده‌ژی گوت: روژانه کاری مه ل دادگه‌هی یه ... دادگه‌ه ناهیته نیکلا کرن.	2224	7	پالانی نهو چهنده‌ژی گوت: روژانه کاری مه ل دادگه‌هی یه ... دادگه‌ه ناهیته نیکلا کرن.
پشت گو‌هافینتا کوردان ل پروسینسا سیاسی...	2778	2	پشت گو‌هافینتا کوردان ل پروسینسا سیاسی...
شیخ همزه دگوت دئ بو هه‌وه رازیبوونی نینم ...	1984	7	(شیخ همزه) ی دگوت: دئ بو هه‌وه رازیبوونی نینم...
پنشمه‌رگه‌ی ژ سنی نالیان فه مووسل یا دورپنج کری	1766	2	پنشمه‌رگه‌ی ژ سنی نالیان فه مووسل یا دورپنج کری
نیک ژ وان پیکهات و دیاردین جفاکبیبی کو تاک خوه دناف دا ببینیت...	1736	7	نیک ژ وان پیکهات و دیاردین جفاکبیبی کو تاک خوه دناف دا ببینیت...
داعش چو به‌ره‌قی بو سه‌ری سالان نوو یا 2016 ژ لایئ هنده‌ک جهین په‌یوه‌ندیار فه نه‌هاتینه کرن.	1783	4	داعش چو به‌ره‌قی بو سه‌ری سالان نوو یا 2016 ژ لایئ هنده‌ک جهین په‌یوه‌ندیار فه نه‌هاتینه کرن.
هه‌ر حکومه‌ته‌کا بهیته بیکنیان دقیت هه‌فسه‌نگی و هه‌فیشکی...	2778	2	هه‌ر حکومه‌ته‌کا بهیته بیکنیان دقیت هه‌فسه‌نگی و هه‌فیشکی...
جفاتا نوونه‌رین عیراقی دیارکر لژنا دارایی روژا 10/4 گه‌نگه‌شه دگهل وه‌زیرئ دارایی کر	1736	6	جفاتا نوونه‌رین عیراقی دیارکر لژنا دارایی روژا 10/4 گه‌نگه‌شه دگهل وه‌زیرئ دارایی کر
کونفویا دهوکئ ب نه‌جامین باش فیسته‌قال ب دووماهی نینا	1758	9	کونفویا دهوکئ ب نه‌جامین باش فیسته‌قال ب دووماهی نینا
ل گوڤر سیسته‌می لئک کومسیونا بلندا هه‌لبژارتنی عیراقی هاته دیارکر	2323	2	ل گوڤر سیسته‌می لئک کومسیونا بلندا هه‌لبژارتنی عیراقی هاته دیارکر
ملله‌تی کورد بکه‌فته د چارچوقی پروگرامی سیاسی دا...	2778	2	ملله‌تی کورد بکه‌فته د چارچوقی پروگرامی سیاسی دا...
هه‌که مه‌رجه‌عیه‌تا کوردان نه‌هیته رازیکرن که‌سه‌ک نه‌شیت ده‌ست هه‌لاتداریی ل عیراقی بکه‌ت.	2778	2	هه‌که مه‌رجه‌عیه‌تا کوردان نه‌هیته رازیکرن که‌سه‌ک نه‌شیت ده‌ست هه‌لاتداریی ل عیراقی بکه‌ت.
پنذقیه ده‌ستورئ عیراقی ب هه‌موو خالین خوه‌فه	2778	2	پنذقیه ده‌ستورئ عیراقی ب هه‌موو خالین خوه‌فه

بهنه بجهنپان ...			خوه‌فه بهننه بجهنپان...
... مرادا من بو بېمه خودان کار ...	2750	5	... مرادا من بې بېمه خودان کار...
... په‌ره‌م هېنان نه‌گه‌رئ سهره‌کی یه پتړیا په‌ره‌مه‌پنهره ...	2675	6	... په‌ره‌مه‌پنهره نه‌گه‌رئ سهره‌کی پتړیا په‌ره‌مه‌پنهره...
... لسهر شپوه‌پې هیکئ دا هاتپو دانان ...	2778	11	... ل سهر شپوه‌پې هیکئ هاتپو دانان...
... نه‌م گه‌له‌ک به‌حسا خوارنا فیکئ دکه‌ین دگه‌ل خوارنئ بو هندئ پیکفه بخوین.	2778	11	... نه‌م گه‌له‌ک به‌حسا خوارنا فیکئ دکه‌ین ل گه‌ل خوارنئ بو هندئ پیکفه بخوین.
... یحوکمئ وئ چهندئ کو دو حزبین نوو هاتپه مه‌یدانا سیاسی ...	2323	2	... یحوکمئ وئ چهندئ کو دو حزبین نوو هاتپه مه‌یدانا سیاسی...
... یاسایا بؤدجئ بؤ سهرؤک کوماری هاته ره‌وانه‌کرنه	2315	6	... یاسایا بؤدجئ بؤ سهرؤک کوماری هاته ره‌وانه‌کرنه
... پتړیا جاران هه‌فژینئ ل سهر غه‌ریزئ ده‌ننه پیکه‌پان	2315	7	... پتړیا جاران هه‌فژینئ ل سهر غه‌ریزئ ده‌ننه پیکه‌پان
... لایه‌نن عیراقئ نه‌شپن داخووزین کوردان د پرسیا پیکه‌پانا حوکمه‌تی دا...	2778	2	... لایه‌نن عیراقئ نه‌شپن داخووزین کوردان د پرسیا پیکه‌پانا حوکمه‌تی دا...
... هپلا نه‌سمانی یا نوردنی دئ گه‌شتین کوردستانی ده‌ست پین‌کته	2310	1	... هپلا نه‌سمانی یا نوردنی دئ گه‌شتین کوردستانی ده‌ست پین‌کته
... سهروکئ لقی دهوکئ یئ نیکه‌تیا زانایین نیسلا می هاته گوهورین...	2310	4	... سهروکئ لقی دهوکئ یئ نیکه‌تیا زانایین نیسلا می هاته گوهورین...
... ب تنئ د دو هه‌قیقئ بوری دا ل سهرانسهری پاریزگه‌ها دهوکئ ...	2778	1	... ب تنئ د دو هه‌قیقئ بوری دا ل سهرانسهری پاریزگه‌ها دهوکئ ...
... ریگری ل کهره‌ستین دم ب سهرقه‌چوو یقه بهننه گرتن ...	2778	5	... ریگری ل کهره‌ستین دم ب سهرقه‌چوو یقه بهننه گرتن ...
... پشتی بابته‌تی فایروسئ کورونایین په‌یدا بووی خوازت زیده‌بوویه و هینانا نه‌رزاقئ...	2778	5	... پشتی بابته‌تی فایروسئ کورونایین په‌یدا بووی خوازت زیده‌بوویه و هینانا نه‌رزاقئ...
... بریارین مه‌ل ژیر بان‌دورا جفاکئ نه‌ و سهربخوئی تپدا نینه	2310	7	... بریارین مه‌ل ژیر بان‌دورا جفاکئ نه‌ و سهربخوئی تپدا نینه
... کارگه‌ها جوداکرنا گلنیشئ ل کومه‌لگه‌ها کوشئ د دیداره‌کا تایبه‌ت دا بؤ نه‌فرو راگه‌هاند.	2778	5	... کارگه‌ها جوداکرنا گلنیشئ ل کومه‌لگه‌ها کوشئ د دیداره‌کا تایبه‌ت دا بؤ نه‌فرو راگه‌هاند.
... به‌لکول ده‌می ناگر به‌ربوونا گلنیشئ و دروست بوونا دووکیئ...	2778	7	... به‌لکول ده‌می ناگر به‌ربوونا گلنیشئ و دروست بوونا دووکیئ...
... ژیان مینا وهرزین سالی یه کور زفستان ز بهار و...	2778	7	... ژیان مینا وهرزین سالی یه کور زفستان ز بهار و...
... ره‌قین و خوه‌فه‌شارتن ژ پشکینینا کورونایین ب گوره‌ی سزادنا عیراقئ...	2778	7	... ره‌قین و خوه‌فه‌شارتن ژ پشکینینا کورونایین ب گوره‌ی سزادنا عیراقئ...
... ههر که‌سئ بریار ب شاشئ قه‌ نه‌جامدا...	2778	7	... ههر که‌سئ بریار ب شاشئ قه‌ نه‌جامدا...
... هه‌که نه‌و کریار بوو نه‌گه‌رئ مرنا کسه‌کی یا سه‌قه‌تیا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یداکر، دئ سزا گه‌هپته سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست...	2778	7	... هه‌که نه‌و کریار بوو نه‌گه‌رئ مرنا کسه‌کی یا سه‌قه‌تیا به‌رده‌وام ل ده‌ف په‌یداکر، دئ سزا گه‌هپته سزایین تاوانا کوشتا بی ده‌ست...
... سئ چاریکین وی قوماشئ مه‌ دفروت د هه‌یقا شوات و ناداری دا...	2778	7	... سئ چاریکین وی قوماشئ مه‌ دفروت د هه‌یقا شوات و ناداری دا...
... نه‌و جورین قوماشئ بین مه‌ نیانین...	2778	7	... نه‌و جورین قوماشئ بین مه‌ نیانین...
... ههر د فئ مژارئ دا ره‌جه‌ب ته‌یب نه‌ردوگانئ سهروک کوماری تورکیا...	2772	2	... ههر د فئ مژارئ دا ره‌جه‌ب ته‌یب نه‌ردوگانئ سهروک کوماری تورکیا...
... ل دوو فئ ده‌می هیما و نیشانین ههر کومپانیه‌کی	2778	11	... ل دوو فئ ده‌می هیما و نیشانین ههر کومپانیه‌کی

د هینه گوهورین...			گهورین...
... نه‌فین ل خوارئ پینگافه‌که کو لوگوین کومپانیا مازدا تیدا دهر باز پوی...	11	2778	... نه‌فین ل خوارئ پینگافه‌که کو لوگوین کومپانیا مازدا تیدا دهر باز پوی...
د سالا (1936) تیدا، مازدایین گورانکاری د سهر لوگوین خوه‌دا هینان و سئ پیت نیخستنه سهرنیک و کره لوگوین به‌ره‌مین خوه، نه‌ف لوگوین ناماز هبو باژار: دایک کو (هیروشیما) یه.	11	2778	ل سالا 1936 دا، مازدا گورانکاری بسهر لوگوین خوه‌دا نینان و سئ پیت نیخستنه سهرنیک و کره لوگوین به‌ره‌مین خوه، نه‌ف لوگوین ناماز هبو باژار: دایک کو (هیروشیما) یه.
... نابیت فیقی د گهل چ خوارنان بهیته خوارن...	11	2778	... نابیت فیقی د گهل چ خوارنان بهیته خوارن...
... له‌شئ مروقی چهند نه‌نزیما تین هه‌ستکرنا پروتینان و دوه‌ناتیان و کاربوهدراتان...	11	2778	... له‌شئ مروقی چهند نه‌نزیما تین هه‌ستکرنا پروتینان و دوه‌ناتیان نو کاربوهدراتان...
... ری‌ه‌سی گه‌له‌ک جارن بو سهروک هوزان هاتیه...	4	2772	... ری‌ه‌سی گه‌له‌ک جارن بو سهروک هوزان هاتیه...
بریاره قانونا وه‌به‌ر نیانئ بهیته راسته‌کرن...	5	2772	بریاره قانونا وه‌به‌ر نیانئ بهیته راسته‌کرن...
... پیشوازی ل (ستیفن فاگن) قوسلئ نه‌میریکال ههریما کوردستانی و شاندئ د گهلدا کر.	1	2499	... پیشوازی ل (ستیفن فاگن) قوسلئ نه‌میریکال کوردستانی و شاندئ ل گهل دا کر.
هنده‌ک کهس هه‌نه ل گهل خوارنا تیشتا سپیدئ...	14	2499	هنده‌ک کهس هه‌نه د گهل خوارنا تیشتا سپیدئ...
پتیریا نوژدارین جیهانئ ل گهل وئ چهندینه، کو ب ریکا نه‌زماتی...	10	2500	پتیریا نوژدارین جیهانئ د گهل وئ چهندینه کو ب ریکا نه‌زماتی...
باشترین ژئ بو زه‌لامی کو هه‌فزیئ بیکه‌هینیت 25 سالییه، ...	15	2500	باشترین عمر بو زه‌لامی کو هه‌فزیئ بیکه‌هینیت 25 سالی یه، ...
ههر ده‌زگه‌هه‌کی پروپاکنده‌کا نه‌دروست به‌لاف بکه‌ت دئ پیرابوون د گهل دا هینه وه‌رگرتن، باسکت بولا زاخو چافه‌ری بریارا کارگیریه...	5	2768	ههر ده‌زگه‌هه‌کی پروپاکنده‌کا نه‌دروست به‌لاف بکه‌ت دئ پیرابوون د گهل دا هینه وه‌رگرتن، باسکت بولا زاخو چافه‌ری بریارا کارگیریه نه...
ماجد سهید سالح ل شوونا به‌هزاد عه‌لی ناده‌م، بو جیگرئ پاریزگرئ دهوک ب وه‌کاله‌ت...	5	2773	ماجد سهید سالح ل شوونا به‌هزاد عه‌لی ناده‌م بوو جیگرئ پاریزگرئ دهوک ب وه‌کاله‌ت...
... نیک ژ به‌رنامین سهره‌کی یین حکومتا کوردستانی...	5	2773	... نیک ژ به‌رنامین سهره‌کی یین حکومتا کوردستانی...
نه‌فال عیراقئ کوردان ب ده‌ست خوه نیخستی بو هیزا وان فه‌گه‌ریت	6	2756	نه‌فال عیراقئ کوردان ب ده‌ست خوه نیخستی بو هیزا وان فه‌گه‌ریت
سهره‌کی فرهنسا: دقیت به‌شار نه‌سه‌د بهیته دادگه‌ه‌کرن	3	2255	سهره‌کی فرهنسا: دقیت به‌شار نه‌سه‌د بهیته دادگه‌ه‌کرن
زانا مه‌جید نابوورناس بو لاپه‌رئ بازار یئ روژناما نه‌فرو...	6	2255	زانا مه‌جید نابوورناس بو لاپه‌رئ بازار یئ روژناما نه‌فرو...
کارینئ ناسنافه‌کی دی یئ نیفده‌وله‌تی بده‌ستقه‌هینا	9	2255	کارینئ ناسنافه‌کی دی یئ نیفده‌وله‌تی بده‌ستقه‌هینا
سهر دخوازیت بیته هه‌لبژارتیئ (مه‌رجه‌عی) بلندئ شیعه‌یان.	2	2758	سهر دخوازیت بیته مه‌رجه‌عی بلندی شیعان.
... به‌لئ چافدی‌ره‌کی سیاسی نامازئ ب وئ چهندئ دکه‌ت.	2	2758	... به‌لئ چافدی‌ره‌کی سیاسی نامازئ ب وئ چهندئ دکه‌ت.
... بو‌چوونین جیاواز و هه‌فدژین موقته‌دا سهدری...	2	2758	... بو‌چوونین جیاواز و یین هه‌فدژین موقته‌دا سهدری...
... وی... ناخفت.	3	2758	... وی... ناخفی...
... تاکو ل پاشه‌روژئ بشیت جه‌ئ علی سیستانی بگریت.	2	2758	... تاکو ل دا‌هاتی بشیت جه‌ئ علی سیستانی بگریت.

... وه‌کو دبیزن، ...	7	2758	... وه‌کو دبیزن، ...
... ب تتی ئەم وه‌کو...	6	2758	... ب تتی ئەم وه‌کو.....
باژیرفانیا نه‌ترووش ب دروستی ب نه‌رکی خوه رابووینه...	6	2758	باژیرفانیا نه‌ترووش رابووینه ب نه‌رکی خوه ب دروستی نه‌رکی خوه رابووینه...
... هه‌روه‌سا ده‌می خولا بوری یا په‌رله‌مانی کوردستانی ژى ب دووماهی هات، هه‌رچه‌ند خولا بوری یا په‌رله‌مانی ب ناسته‌کی گه‌له‌ک کیم قانون ده‌رکرن،...	2	2464	... هه‌روه‌سا ده‌می خولا بوری یا په‌رله‌مانی کوردستانی ژى ب دووماهی هات، هه‌رچه‌ند خولا بوری یا په‌رله‌مانی ب ناسته‌کی گه‌له‌ک کیم قانون ده‌رکرن، ...
... نه‌و ژى ل دووف ریژا وان کورسیین په‌رله‌مانی بده‌ستقه‌هینان...	2	2464	... نه‌و ژى ل دووف ریژا وان کورسیین په‌رله‌مانی ب ده‌ستقه‌هینان...
مسته‌فا نوزچه‌لیک سه‌روکی گشتیین یارتیا نازادیا کوردستانی...	3	2464	مسته‌فا نوزچه‌لیک سه‌روکی گشتی یی پارتی نازادی کوردستان...
... بوچی تشتی وان به‌ری نه‌ا قه‌بوول کری ژیفه‌بووینه...	3	2464	... بوچی تشتی وان به‌ری نه‌ا قه‌بوول کری ژیفه‌بووینه...
... باشتره جلو به‌رگین به‌رفره‌ه بن و له‌شی ته بگرن،...	11	2768	... باشتره جلو به‌رگین به‌رفره‌ه بن و له‌شیته بگرن، ...
نه‌میریکا چه‌کین گران ل روژنافایی کوردستانی بجه‌دکته.	3	2577	نه‌میریکا چه‌کین گران ل روژنافایی کوردستانی بجه‌دکته.

روژنامیژی وه‌ک ئالاقه‌کی راگه‌هاندنی پتر گرنگیی ب گه‌هاندنا ناقه‌روکا خه‌به‌ره‌کی دده‌ت نه‌ک زمانی وئ، له‌ورا دئ بینین گه‌له‌ک شاشیین رینقیسی ب زه‌قی د ناڤ روژنامیدا به‌رچاڤ دکه‌فن، کو ژ وانژی ل دویف خشتی به‌ری چه‌ندین نمونه هاتینه دیارکرن ب تتی شروقه‌کرنه‌کا کورت دئ بو هنده‌ک خالین وئ که‌ین. ئاریشا هه‌ره مه‌زن نه‌ک ب تتی روژناما ئه‌فرویه به‌لکو د پرانیا ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنا ده‌قرا به‌هدیناندا و روژناما ئه‌فروژی ئیک ژ وان، کیشا سه‌ره‌کی سه‌ره‌ده‌ریه‌کا دروست ل گه‌ل هنده‌ک پیتان نه‌کرنه، کو د ناڤ ئیک ژماره‌دا ب چه‌ندین شیوین جوداجودا ل جه‌ئ ئیک ده‌ئته نفیسین بو نمونه: (وو، و، و) ب دروستی سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل نه‌هاتیه‌کرن و گه‌له‌ک جاران ئیک په‌یف ب هه‌رسئ پیتان هاتیه نفیسین، کو ئه‌فه‌ژی وه‌دکته رینقیس توشی بیسه‌روبه‌ریی بییت. ئه‌گه‌ر لینیرینه‌کی بو خشته‌یی ل

شاشیین رینقیسی، لایه‌نه‌کی دبیری زمانی روژنامی بخوفه‌دگریت، کو د قئ قه‌کولینیدا هاتینه ده‌ستنیشانکرن. هه‌رچه‌نده هه‌تا نه‌و چیدبیت چه‌ندین قه‌کولین د قئ بواریدا هاتینه ئه‌نجامدان، به‌لئ نه‌شیاینه شیوه‌کی ستانده‌رد بو رینقیسیا کوردی دیاربه‌کمن، له‌وراژی هه‌تا نوکه ئەم ژ رینقیسه‌کا ئیکگریتی بی به‌هر بووینه و هه‌ر ئه‌فه‌ژی بووینه ئه‌گه‌ری هندی هه‌ر که‌سه‌ک ل دویف هه‌ز و ئاره‌زویا که‌سیا خو سه‌ره‌ده‌ریی د گه‌ل رینقیسیا زمانی کوردیدا بکته. هیفیدارین ئەم بشیین د قئ قه‌کولینیدا هنده‌ک خالان به‌رچاڤکه‌ین بو هندی ببه‌ شه‌نگسته‌ک، کو د رینقیسه‌کا ئیکگریتی ئەم بشیین مفای ژی وه‌رگرین. زمانی راگه‌هاندنی ب شیوه‌کی گشتی، ئیک ژ وان زمانیه، کو گه‌له‌ک ده‌ئته بکاره‌ینان، چونکی ئارمانج ل قئ زمانی گه‌هاندنا خه‌به‌ره‌کییه، ب شیوه‌یه‌کی به‌ز بو خوینه‌ر و گوهدار یان بینه‌ری، زمانی

یا باشه ههمی پرتین وی بهینه لیکدان و وهکی نیک پهیڤ سهردهری ل گهل بهیته کرن و یا جیاواز بیت ژ ههرسی پهیقین (دهست)، (پئ) و (کرن).

نهجام

1- ل دویڤ تایپولوژیا زمانان چونکی زمانئ کوردی، زمانهکئ لکاو، پیدقیه ههمی گاڤا ههل بهیتهدان پهیقین دارشتی و لیکدایین زمانئ کوردی ب شیوی لکاو بهینه نفیسین نهک ب شیوی جودا.

2- گهلهک بکار هینانا مورفیما (ژی)، کو پیدقی نهکرن نهف مورفیما بکار هاتبا، چونکی بکار هینانا مورفیما (ژی) ب تنئ بو هندینه، ل دهمی دوباره بونا تشتهکی کو بهری هینگی نهو تشته رویدابیت، لی ل قیری بیی کو نهو تشته رویدابیت مورفیما ژ هینایه. وهکی نهحمدهی ژی، گوت ژی، ههروهسا ژی... هتد.

3- بکار هینانا شیواژین جودا یین رینفیسسی بو نمونه: پهیقین (گهورین، گهورین، گهورین)، (لدویڤ لدووف)، (وهبرئینان و وهبرئینان)، (چنکو چونکو، چونکی) دناف روژناما نهفرودا کارهکی پهسند نینه و دقیت پشت بهستن تنئ ل سهر نیک شیوه بهیتهکرن.

4- ههروهسا بکار هینانا شیوی جودا و جار پیکه نویساندنا نامرازان دگهل وشئ ب ههردو شیوان (بقی، ب فی، بنتی، ب تنئ، ل گهل، لگهل) چینابیت و دقیت نیک شیوه بکار بیت.

5- هندهک نامرازین پهیهندی ژ دوو پارچا پیک دهین کو دبیزنی (پیشپرتک و پاش پرتک) پیش پرتک ب پهیقینه نا نویسیت و پاش پرتک ژی ب پهیقینه دنویسن بو نمونه: (د گهلدا، د بنقه، د سهردا، ب سرهقه)، د روژناما نهفرودا پاش پرتک ب

سهری بکهین دی بینین، کو (بو بازار، بو نهگهری، بو نهفرو) نامرازئ (بو) ب سئ شیویین جوداجودا هاتیه نفیسین، ههروهسا گهلهک پهیقین دیتر کو پیدقی ناکهت ههمیان ل قیری بدهینه شروفهکرن، چونکی نهو شاشی د خشتهیدا هاتینه دیارکرن.

خالا دیتر نهوا د زمانئ روژنامیدا گرنگی پینههاتیهدان پیکهنفیسینا پهیڤ و زارافانه نهوژی (پهیڤا لیکدایی یان پهیڤهک ل گهل پاشگری یان پهیڤهک ل گهل پیشگری)، کو رینفیسسهکا نیکگرتی بو نههاتیه دهستنیشانکرن، د فی بواریداژی دشیین چند نمونهکا بهرچاڤ بکهین. نیشانا خسته سهرئ (ین) پیدقیه ل گهل وشئ بهیته لیکدان، کو گهلهک جارن ب دوو شیویین جودا سهردهری ل گهل هاتیهکرن هندهک جارن جودا و هندهک جارن سهربخو (سهرهکی یین، کورسین) ههردو فورم د نموناندا بکار هاتینه، یان مورفیما (ب) گهلهک جارن جودا هاتیه نفیسین، ههرحنده نهگهر وهک نامراز هاتیهته بکار هینان د جهئ خودایه و دروسته، بهلی هندهک جارن نه نامرازه و وهک بهشهک ژ پهیقئ دهیته قهلهمدان و پیدقیه ل گهل پهیقئ بهیته لیکدان وهکی:

- باژیرقانیاهترووشئ ب دروستی ب نهکئ خوه رابوویه.

(ب) یا نیکئ ل گهل پهیقئ ههفالکاری دروستدکتهت و دقیت ب شیوی لیکدایی (بدروستی) بهیته نفیسین، بهلی (ب) یا دووی نامرازه و دروسته جودا بهیته نفیسین. ژ لایهکئ دیترغه پهیقین لیکدایی دقیت ههمی گاڤا ب شیوی لیکدایی بهینه نفیسین، بو نمونه پهیڤا (دهست پئ کرن) نهیا پهسند ب فی ناوایی هاتیه نفیسین، چونکی کارهکی لیکدایی بو مه دروستدکتهت

- 9- سه‌پان، مه‌غدید (2008). ژانره‌کانی روژنامه‌وانی و میژووی چاپخانه 1450 - 1500. چاپی یه‌کهم، دهوک. ب. ج.
- 10- سیوه‌یلی، ریوار؛ نیروانی، موسلم (2003). خالبه‌ندی پراکتیکی. هه‌ولیر. ب. ج.
- 11- علی، سه‌لام که‌ریم (2005). زمان و روژنامه لیکۆلینه‌وه له زمانی روژنامه‌نووسی. چاپی یه‌کهم. ب. ج.
- 12- عه‌بدوللا، عه‌بدولسه‌لام نه‌جمه‌دین؛ عه‌لی، شیرزاد سه‌بری (2011). زمانفانیا تیوری. چاپا ئیکۆ. هه‌ولیر: ده‌زگه‌هی سپیریژ.
- 13- عه‌زیز، مه‌جید صالح (2006). رای گشتی و راگه‌یاندن. وه‌رگیرانی سۆزان جه‌مال لوقمان. چاپی یه‌کهم. سلیمانی: چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 14- فر، مه‌د رضا مه‌دی (1386). شیوه‌نامه ویرایش نقطه‌گزارى. چاپ چه‌ارم. جلد پنجم. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- 15- گیوی، حسن احمد؛ دیگران (1389). زبان ونگارش فارسی، چاپ بیست و هشتم. تهران: انتشارات سمت.
- 16- لیژنه‌ی زاراه له ئەه‌کادیمیای کوردی (2010). راسپارده‌کانی کونفراسی به‌ره‌و رینووسیکی یه‌که‌گرتووی کوردی. هه‌ولیر: بلاوکه‌راوه‌کانی ئەه‌کادیمیای کوردی.
- 17- مه‌د، ئاریانا ئیبراهیم (2018). زمانی راگه‌یاندن. چاپی یه‌کهم. هه‌ولیر. ب. ج.
- 18- مسعودی، ئومید (2002). بنه‌ماکانی دارشتن له میدیاکان دا. وه‌رگیرانی مه‌جید صالح. سلیمانی. ب. ج.
- 19- ناصری، هه‌فال (2006). روژنامه‌ه‌فان. چاپا ئیکۆ. هه‌ولیر. ب. ج.
- 20- نیکوبخت، ناصر (1389). مبانی درست نویسی (زبان فارسی معیار). چاپ سوم. تهران: انتشارات نشر چشمه.
- 21- نیکوبخت، ناصر؛ زاده، سید علی قاسم (1391). دانش نشانه‌گزارى در خط فارسی. چاپ اول. تهران: انتشارات نشر چشمه.
- 22- <http://evronews.net/ku/derbareyme>

په‌قیفه نه‌نویساندیه، ئەفه‌ژی دبیته شاشی د رینقیسیدا بو نمونه (ئه‌حمه‌د سه‌ر وی دا دا باخچه‌ی ئافده‌ت، به‌لی ئاف نه‌بوو) هاتنا دوو (دا) یال قیرئ رینقیس کریتکریه له‌ورا باشتره ب قی شیوه‌ی به‌یته نفیسان (ئه‌حمه‌د سه‌ر ویدا دا باخچه‌ی ئافده‌ت، به‌لی ئاف نه‌بوو).

6- هنده‌ک جارن د خالبه‌ندی‌دا، نیشان خه‌لت بکاره‌ینا به‌ نمونه: ل جه‌ی قی نیشانی (" ئیک کفان بکاره‌ینا به‌ لکو پیدقیه ئه‌ف نیشانه (" یانژی جووت کفان بو وه‌رگرتنا ده‌قو ده‌ق بکار به‌یت. دیسان هنده‌ک جهان نیشانا پرسیارئ یانژی نیشانا سه‌رسورمانئ یانژی نیشانا کوما بکار نه‌ه‌ینا به‌ .

لیستا ژیده‌ران

- 1- نه‌بوه‌که‌ر، هه‌فال (2002). روژنامه‌وانی له سه‌رده‌می جیه‌هانگیری دا. سلیمانی: چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 2- الدلیمی، عبدالرزاق مه‌د (2004). اشکالیات الاعلام والاتصال في العالم الثالث. الأردن: دار مکتب الرائد العلمیه للنشر.
- 3- السلامة، عه‌دالحافظ مه‌د (2007). الاتصال وتکنولجیا التعليم. عمان. الأردن: دار الیازوری العلمیه للنشر والتوزیع.
- 4- پور، عزیز مه‌د (1384). ارزش خط وسیر تکاملی ان. چاپ اول. تهران: انتشارات تابش فرهنگ.
- 5- جواد، عه‌دالستار (1998). اللغة الاعلامية. الطبعة الاولى. المملكة الأردنية الهاشمية. اربد: منشورات دار هلال للترجمة.
- 6- خورشید، غازی عه‌لی (2011). زمانی فه‌رمی بو کوردستان. چاپی یه‌کهم. سلیمانی: ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- 7- خوشحالی، به‌ه‌زاد (2008). فیلولوژی زمانی کوردی. وه‌رگیرانی مسته‌فا غه‌فوور. چاپی یه‌کهم. دهوک. ب. ج.
- 8- خوشناو، نه‌ریمان عه‌بدوللا (2014). زمانی ستانده‌ردی کوردی. هه‌ولیر. ب. ج.

Analysis and Solution of Punctuation and Spelling Errors in the Language of Media: Evro Newspaper as a Sample

Abstract

The lack of a unified dictation system among all classes of society today created a major problem for the Kurdish dictation system, especially in the field of education, and this problem appears more clearly in the form and technique of writing. The lack of a strong linguistic center to supervise this thing facilitated that each party, according to their personal information, change the form of writing and use it according to their desire, or that the language of the media often does not pay attention to the language and the laws of the language, and the goal is that their main purpose is to deliver the message to readers in a simple and fast manner. Therefore, the language side is neglected, even though the language of the media is a powerful tool for preserving and developing the language because in the easiest way, all parts of society can benefit from new words and terms provided that this language is free of grammatical and spelling errors. That is why this language must be analyzed academically and accurately, and acceptable and normative examples must be shown and become a basis for the development of the language. This research is an academic scientific attempt to determine the correct and scientific principles of a correct spelling system in terms of dictation and technique.

Keywords: *language of media, spelling, punctuation, spelling and punctuation errors*

تحليل ومعالجة أخطاء التنقيط والإملاء في لغة الإعلام: جريدة نهقرۆ كنموذج

ملخص البحث:

إن انعدام نظام إملاء موحد بين جميع طبقات المجتمع اليوم خلق مشكلة كبيرة لنظام الإملاء الكردي ولا سيما في مجال التعليم وهذه المشكلة تظهر بصورة جلية أكثر في صيغة الكتابة وتقنية الكتابة. وإن انعدام مركز لغوي قوي للإشراف على هذا الشيء سهل من أن يقوم كل طرف وبحسب معلوماته الشخصية بتغيير صيغة وشكل الكتابة وأن يستعمله بحسب رغبته أو إن لغة الإعلام في أغلب الأحيان لا تولي اهتماماً باللغة وقوانين اللغة والهدف من ذلك هو إن الغرض الرئيسي منها هو إيصال الرسالة إلى القراء بشكل بسيط وسريع، ولذلك يتم اهمال الجانب اللغوي، على الرغم من إن لغة الإعلام تعتبر أداة قوية للمحافظة على اللغة وتطويرها لأن وبأسهل الطرق يمكن لكل أطراف المجتمع من الاستفادة من الكلمات والمصطلحات الجديدة بشرط أن تكون هذه اللغة خالية من الأخطاء القواعدية والإملائية. لذلك يجب أن يتم تحليل هذه اللغة بشكل علمي ودقيق، وأن يتم عرض أمثلة مقبولة ومعيارية وأن تصبح أساساً لتطوير اللغة. وهذا البحث هو محاولة علمية أكاديمية لتحديد المبادئ الصحيحة والعلمية لنظام إملاء صحيح من حيث الإملاء والتقنية.

الكلمات الدالة: لغة الإعلام، الإملاء، التنقيط، الأخطاء الإملائية وأخطاء التنقيط